بەشی یەکەم

لەپاش تێکچوونی کۆماری کوردستان، منیش دەربەدەر بووم بە شارانەوە. تاسابووم و وەکو کەو لە فڕە چووبووم. نان پەیداکردن بۆ من زۆر دژوار بوو، ئەبوایە شەو و ڕۆژ بچەوسێمەوە لە ڕێی بژیوێکی نەمر و نەژیدا سەرباری دەربەدەری و هەژاریشم دووچاری لەش بەبارییەکی زۆر گران و حەستەم بووم. جا لەبەر هەڵوەدایی بەشوێن نان و لان و دەرمانا، زۆر کەم پەرژاومەتە سەر نووسین و بیرکردنەوە. ئەوانەش کە نووسیومن یان لە نەخۆشخانە. یان کاتی وابووە کە دەستم لە هیچ ئیش و کارێک بەند نەبووە. ناوئاخنی ئەم دیوانە بەشێکی زۆر لەو شیعرانەن کە لە نێوان ساڵانی ١٩٤٨ و ١٩٦٦دا نووسیومە. بەهومێدم لە هەلێکی تریشا ئەوانەی ماون و چاپ نەکراون، ئەگەر تەمەن مەودا بدا، ئەوەی لەمەولاوە بتوانم بینووسم چاپ بکرێ و لە ناونەچێ.

***

بەغدا ٩/ ٧/ ١٩٤٨- ئەم شیعرانەم لە پشتی وێنەیەکی یادگاری نوسیووە:

هەر کوردم

بە دەربەدەری یان لە ماڵی خۆم
لە خاکی عەرەب، لە ئێران و ڕۆم
کۆک و پۆشتەبم، ڕووت و ڕەجاڵ بم
کۆشکم دەقات بێ، ویرانە ماڵ بم
ئازا و ڕزگار بم شادان و خەندان
یان زنجیر لە مل لە سووچی زیندان
ساغ بم جحێڵ بم بگرم گوێ سوانان
یان زار و نزار لە نەخۆشخانان
دانیشم لەسەر تەختی خونکاری
یان لە کۆلانان بکەم هەژاری
کوردم و لە ڕێی کورد و کوردستان
سەر لە پێناوم گیان لەسەر دەستان

بەکوردی دەژیم بە کوردی دەمرم
بەکوردی دەیدەم وەرامی قەبرم
بەکوردی دیسان زیندوو دەبمەوە
لەو دنیاش بۆ کورد تێ هەڵدەچمەوە

***

بەغدا، ١٥/ ١٠/ ١٩٤٨- تووشی نەخۆشی سیل ببووم و لە مردن بووم، ئەمانەم بۆ کێلی قەبرەکەم نووسیوە:

نامرادێک

لاوەکان گەورە کچان نازاران
دڵبەران، دڵتەڕەکان، دڵداران
دەمەڕۆن تاوێ بمێنن لێرە
فاتحایێکی بخوێنن خێرە
لەنێو ئەم گۆڕە هەژار نێژراوە
زۆر لە ڕێی ئێوە جەفای کێشاوە
ژینی خۆی کردە فیدای خۆشیی کورد
لە ڕێی ئازادی بە ناکامی مرد
توخودا کاتێ کە ئازادیو سەند
ڕەگەزی خوێن مژەکانو هەڵقەند
کیژ و کوڕ هەرچی بە لاما لادا
پێم بڵێ و پایێ بە قەبرم دادا
ئەی هەژار بەسیەتی مردن هەستە
موژدە بێ مەوتەنەکەت سەربەستە

***

بەغدا،٥/ ١١/ ١٩٤٨: لە بەغدا نەخۆشی سیل زۆری بۆ هێنابووم، دوکتۆریش مزگێنی مردنیان پێ دابووم منیش ئەمانەم وەک ئاواتێک نوسیوە:

خۆشیی دوارۆژ

دێتـــەوە وەخـــتی هەرا کـــاتی خـــەبات
دێتـــەوە باوی مـــحـــەمـــەد ســـەڵەوات
زوو بەزوو پێک دێ هەمـــوو دڵخـــوامـــان
لـە بـڵـنـدان دەشـــــەکێ ئـاڵامـــــان
دێتـــەوە باوی ئەوەی دەســـتـــەی کـــوڕ
بـێـنـەڕیـز نـێـــــــــزە بـەدەست و دڵ پـڕ
ســـــــاز دەبـێ لـەشـکـری بێ ئـەنـدازە
بە هـەمـــــوو جـــــۆرە چەکـــێکی تازە
لەشکری کـــوردی بە ئازا مـــەشـــهـــوور
دەرسی جـەنگ فـێـربێ لەکن ئۆردووی سوور
بێ بەزە هەڵ دەکـەنە ئـیـســتـیـعـمـار
دادەپاچن ســـەری خـــوێنمـــژ وەک مـــار
پاک لـە ڕێی ئەم وەتـەن و ئەم خـــاکـــە
تا لە پێـــشـــدای بکوژن پێی چاکـــە
کـیـژە کـورد دوورنیـیـە یەکـتـر بان کـەن
زامی ئەندامی کـــوڕان دەرمـــان کـــەن

***

نامـــێنێ ڕۆژو شـــەو، ئاغـــاو تاجی
ڕاوبکەن، بچنەوە کـــۆشکی عـــاجی
کـاتێ دێ ڕەعـیـەتی دەس قـەڵشـاوی

لەسەرووی ئاغا بنووسرێ ناوی
ڕۆژێ دێ ڕەنجبەری بێ نان و ماڵ
سەری حاجیان بکا زیندە بە چاڵ
ها کە دیت سۆفی و دەروێش جووتن
تێ دەگەن بۆچی نەدارو ڕووتن
ڕیشی مام شێخی لە بندا دەبڕن
ئابڕووی دەڕژن و ورگی دەدڕن
هەربینا دیت کە مەلای خایینی گەل
ڕۆژی ئیقبالی سەرەو ژێرە لەکەل
بەپەت و داری هەڵاوەسراوە
سەد هەزار چەپڵە لەدووی لێ دراوە
نیشتمان پاشی فڕێ دانی بژار
پاشی پەی کردنی دەستی زۆردار
وەکو ئێستا هەیە وا نامێنێ
گەلی مەرد ئەو دەمە خۆ دەنوێنێ
کیژ و کوڕ پیر و جوان پیاو و ژن
کاری زۆریان هەیە راناوەستن
هەر کە ئاغا بەشەقان چووە بەر دێ
ملی گاجووتێ لە نیری دەردێ
هەر تەراکتۆرە کەوا بانگ دێڵێ:
هەر کەسەی با بەشی خۆم پێ بکێڵێ
دا دەچێنن بە گەنم دەشت و کێو
دێتە ڕوو هەرچی هەیە زێڕ و زێو

هەر وەکو دەچتە جێگەی بەگ ڕەنجبەر
هەروەها لۆری دەچێتە جێی کەر
لادەچێ غارەرەشی دێهاتی
دێتە جێ کۆشکی سپی و دوو قاتی
بەرقە دەبروسکێ لەناو هەر دێیەک
ڕۆژ دەبێ نیوە شەوی هەر جێ یەک
لە هەموو شوێنێ بژیشک و دوکتۆر
داو و دەرمانی لە هەر چەشن و جۆر
چاری دەردیان دەکرێ خۆڕایی
هەیە مەکتەب لە هەموو ئاوایی
تا لە چنگ دێوی جەهل ڕزگار بن
عالم و چاپک و ڕۆڵەی کار بن
دەردەخەن مەعدەنی پۆڵای ئاسن
چونکە زانا دەبن و دەی ناسن
بۆ ڕێگای ئاسن و بۆ ئوتومبیل
لەت دەکەن جەرگی هەزار وەک قەندیل
کورد زمانێکی وەکو خۆت و خۆم
تەجرەبەی خاکێ دەکا بۆ ئاتۆم
ڕۆژێ هەڵدەفڕێ هەزار تەیارە
کە لەبن باڵی: بژی کورد، دیارە

***

لاوەکان خۆشی لە خۆو سەرپاکو
وەک بەهەشتێکی دەبینن خاکو

داخـەکـەم من کـە نەخـۆشـیم سـەخـتـە
کـە ئەمـەش شـوێنی کـوڕی بەدبەخـتـە
زۆر دەتـرسـم کـە بـڕۆم نـەی بینـم
پێ نەگـا حـاسـڵی هێـشـتـا شـینم
تۆ بڵـێـی هێـنـدە ئەجـەل ڕاوەسـتێ
عـەهدو پەیمانێ لە گـەڵـما بەسـتێ؟
وەتـەنم هەر وەکـی بۆ خـۆم دەمـەوێ
سـەردەمـێ چـاومـی وا پـێ بـکـەوێ
ئەو دەمـەی گـیـان بە دەسی خـۆم تەسلیم
دەکـەم و نـامـەوێ با چیـدی نەژیم

***

نەخۆشخانەی بەحنەس- لبنان ١٩٥٠/١١/٥: زۆر جار لە رادیۆکانی ئیستیعماری و کلکەکانیەوە ئەمانبیست کە گۆیا خەتەری سوور هەڕەشە لە خەڵکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەکا و ئینگلیز و ئامریکا دەیان پارێزن، لە وەرامی ئەوەدا گوتوومە:

لە خۆتم بپارێزە

سـەگ بە ڕیوی گـوت: کـەی جـێـژنەتانە
بێـم بۆ دیـدەنی و بێنم جـێـژنانە
وتـی ئـەو ڕۆژەی کـە تـۆ نـابینـم
گـەورەتر جـێـژنە لە مـاوەی ژینـم

***

مـامـە تۆ سـەری سـاکـسـۆن و مـام سـام
تـۆ لەو بـەری ئاو مـن لە ئاسـیـام
پـێم نـاڵـێی چی تۆی گـەیاندۆتە لام؟

به درۆ و دەلەســـە خـــۆت کـــردە بـــرام!
دەتـــەوێ بـــە زۆر دۆســـت و یـــارم بـــی
لە خـــەتەری ســـوور پارێزگـــارم بی؟
بێ بەزە و خـــوێن مـــژ، خـــاوەنی هێـــزی
خـــواهی و نەخـــواهی هەر دەم پارێزی
ئێســـتـــاش تۆ ڕەنگە بەوەم بزانـی
کـــە جـــاری جـــاران لێـــمت دەڕوانی
نا، نا وەک جـــاران نەمـــاوم مـــامـــە
نەت ناسم لەبەر ڕیش و عـــەمـــامـــە
دیـــــوی ئـاوەژووت لـێـــــم ڕا دیـارە
کـــارت شـــکاری گـــەلی نـــزارە
ئەگـــەر تۆ مـــەردی خـــودای نەخـــواســـتـــە
لە ملیـــۆن قـــســـەت یەکـــێکی ڕاســـتـــە
دەتـەوێ دەرچم لـە بـەڵا و خـــــــەتـەر
نەفـــەســـێک بدەم منی خـــاکـــەســـەر؟
ڕزگـــــارم بکە لە چنگاڵی خـــــۆت
من لە مـــاڵی خـــۆم، تۆ لە مـــاڵی خـــۆت
لـە تـۆ خـــــــەتـەرتـر دوژمـن نـانـاسـم
تـەنیـــــــا لـە تـۆیـە تـرس و هـەراسـم
خـــەتەری شین و ســـوورم هەر خـــۆتی
بـەڵای نـزیـک و دوورم هـەر خـــــــۆتـی
هۆی چاوی ســـــوورو ڕەنگی زەردم تۆی

مـــــــــایەی هـەژاری و ڕەنج و دەردم تـۆی

تــۆ دەس هــەڵــگــری و دەرچــی لــە دیــارم

بــە مــەرگت ئـەو دەم ئـــازا و ڕزگـــــارم

***

لبنان، نەخوشخانەی بەحنەس ۲۰/۹/۱۹۵۰- دەوڵەتی سۆفیەتی ئاڵای ئاشتیخوازیی هەڵکردبوو، لە هەموو لایەکی دنیاشەوە فەقیر و هەژار چووبوونە ژێر سێبەریەوە. ئامریکاش شەڕی بە کۆریا فرۆشتبوو.

منیش لە زمان خوای شەڕەوە ئەمەم نوسیوە:

بانگی شەڕ لە مارسەوە

هاوار کـــۆمـــەڵی ســـەرمـــایەداران

دەســـتـــەی خـــوێن مـــژان گــەلی بەدکـــاران

ئەی خـــوێن مـــژانی فــەقـــیـــر و هەژار

داگـــیـــرکـــەرانی گـــەلانی ڕزگـــار

ئەی جێ هومـــێـــدی خـــوداوەندی جـــەنگ

کـــە ئێـــوەم نـەبێ بێکارم، دڵ تـەنگ

جـــارێکە و ئەم جـــار لە منتـــان کـــەوێ

هەرگـــیـــز وەک ئێـــســـتـــاو بۆ هەڵ ناکـــەوێ

ئـەگـــەر دەخـــوازن دنیـــا وێران بـێ

خـــەڵکی ســـەرزەوی ڕووت و بێ نان بێ؟

ئەکـــەر دەخـــوازن پڕ بێ گـــیـــرفـــانوو

لاشـــــە دابـنـێـن لـە چـیـنـی خـــــانوو

مـوسـتـەشـفـاو مـەکـتـەب بڕووخـێن پاکی

بکـرێنە دەشـــــتی کــــاکی بەکـــاکی؟

لە شـــارســـتـــانی بەڵگە نەمـــێنێ

لە ئینسانیەت نەمێنێ شوێنێ
گیانی ملیۆنان لە ژن و منداڵ
دەرچێ و بۆ ئێوە ببێتە کووتاڵ
دەخوازن زۆربن: بێوە ژن، هەتیو
ئەویش شک نەبەن دەرمان و بژیو
قیمەتی خوێنی پیر و جوانان
بدەن بە شەراب لە قومارخانان
گەر دەتانەوێ خوێنتان هەرشین بێ
نازیەتی باقی لەسەر زەمین بێ؟
دەستو دەکلکی ئامریکا گرن
هەتا ئەو مابێ ئێوە نامرن
تا ئەو بێ.. ماوە شەڕ و خوێن رشتن
ئیستیعباد کردن ، بێچارە کوشتن
مەڵێن نازی مرد کەس نەما بۆمان
هیتلەر ناوی خۆی ناوە «ترۆمان»
«ئاچیسون» کوڕمە. «چەرچیل» برامە
بێ ئەوان ژیان بۆ من بێتامە
بۆمی هێدروژین یان بۆمبای ئاتۆم
ناومەتە دەستی ترۆمان بۆ خۆم
دوژمنم ڕەنج بەر یان کرێکارە
هێزی بەکاری پرۆلیتارە
ئەگەر من نەبم هەرزانی دەبێ
ژیان، دەرمان، زانین، هەموانی دەبێ

گەورە دوژمنی خوێن و شەڕ و شۆڕ
سۆڤیتستانە و هێزی سوپای سۆر
بە سندمی وان پێوەند کراوم
بانگی ئاشتی بۆتە لغاوم
ستالین دەستم وەبەر نەهێنێ
سەرزەوی دەکەم بە گۆمی خوێنێ

***

بەغدا ١٩٥١/٢/١٥- دوکتۆر جەعفەر محەمەد کەریم لە دەست نووری سەعید ڕای کردبوو، لە لەندەن دەژیا، منیش لە بەغدا بووم وەک نامەیەک ئەم شیعرانەم بۆ نووسیوە:

تابووتی زۆردار

برای دوور وڵات غەریبی شاران
تۆش زیاد بووی لە ناو هوردووی هەژاران؟
تۆش لە سەر وەتەن بێ وەتەن وەک من
تۆش پەنا بردوو بەماڵی دوژمن
بێ پەنا، بێ کەس، بێ خاڵ و بێ کاک
بمرین بێ کفن، بێ هەڵگر، بێ خاک
کورد پەرژو بڵاو لە ناو جیهاندا
دوژمن دەگەوزن لە کوردستاندا
لە ئێمە ڕووی دا وتاری عامی
دز بە خانەخوێ دەڵێ: حەرامی
بە نەوتی کوردان ئاوروپا دەژی
بۆ خۆمان ئاتاج بۆ چەنگێک ڕەژی
من لە پاتەختی پاپەتی و برسی

تۆ لە سەماوات لای عەرش و کورسی
من لەناو یابای فەقیر، بەستە زمان
تۆ لای صاحێبی ڕێوی و فێڵەزان
من خنکاو لە ناو گەرما و غومارا
تۆش چاو دەچرێنی بە چوار کەنارا
بۆ من معێدی ماست بەسەر لنگ ڕووت
لای تۆ شۆخانی مل پڕ لە یاقووت
لێرە برش و ڕەش بە قورمی تەندوور
لەوێ نازاران لێو و پەنجە سوور
دەزانی لە چین ئەم گشت یاقووتە
ئەشکی هەتیوی بێ بەرگ وڕووتە
خوێنی ملیۆنها لاوچاک و گەنجە
تا کیژێک لەوێ سوور دەکا پەنجە
بە ئێسکی ملیار شەرقی خاکەسەر
بەرز بۆتەوە بورجی «ویست میستەر»
لە ناڵەی هەتیو لەخۆدانی ژن
ئاوازە دەدا زەنگوڵەی «بیگ بن»
جومجومەی هێندی و سێلانی و سیام
بوونە بناغەی کۆشکی «باکنگهام»
لێرە ڕووت لەناو قوڕدا دەخەوێ
کۆشکی سەدقاتی بەرز ئەبێ لەوێ
لێرە ناڵەیە لە بەر بێ نانی

لەوێ جارییە شەتی شامپانی
لێرە سواڵکەرن پڕ بە کۆڵانان
لەوێ قاقایە لە قومار خانان

***

لە گشتی خۆشتر گورگی ئیستیعمار
نێوی لێ ناوین: گەلانی ڕزگار
برسی و بی پێ خەف بنوین لە ناو قوڕ
صەڵەوات بدەین لە عالەمی حوڕ
بەڵێ ئازادین برسی و نەخۆش بین
حوڕڕین خائین و وەتەن فرۆش بین
ئازادین ئەگەر هەرگیز نەخوێنین
بۆ وان بەحیزی سەر دابنوێنین
بەڵام هەر کەسێ بڵێ: نان، ژیان
دەڵێن: تێکدەرە و سوورە و بێ ئیمان
ئازادی بژیت بێ بەرگ و برسی
مەلعونیت ئەگەر سەبەب بپرسی
حوڕڕی هەرچەندی گێژ و ئەحمەق بی
خائینی ئەگەر داخوازی حەق بی
نەخۆش کەوتن و بێ دەرمان مردن
ئازادە بەڵام نەک چارە کردن
ناوی موستەشفا بێنی لەعینی
دوکتۆر داوا کەی دوژمنی دینی

***

کاکە تۆ دوور نیت لە ئامریکاوە
کە بۆ خوێن مژین بۆتە سەرچاوە
لەجیاتی هەژار هێندێک ولاّمان
بنێرە بە هۆی دەریای بێ سامان
بێژن بەتیمسال حورڕیەت تا چەند
دەبی بە گەپجارڕ خۆت ئەکەی وەپەند
تۆ تاکەی پشتت لە ئامریکایە؟
بۆ جارێ ئاورڕ نادەیە دوایە؟
رۆیوە ئەودەمەی بەخۆت بنازی
خۆڵ وەسەر ئینساف کەر بۆتە قازی
لە جێی بازە قەل، لەجیات واشنتۆن
ترۆمان دەقرێ و ماگی و ئاچیسۆن
بویتە تیمسالی خودای شەڕ و جەنگ
دەکرێیتە گولله بۆ تۆپ و تفەنگ
مەشعەلی دەستت دنیا سوتێنە
ئیستعمار تینووی فرمێسک و خوێنە
خرەی ئەسلەحەی مەرگە دێتە گوێ
خاوەنت بۆ شەڕ شمشێری دەسوێ
بە بۆمبای ئاتۆم کوڕانی مام سام
بەشەر قڕ دەکەن بۆ حیفزی سەلام
ناوی ئیستعباد بوویتە ئازادی
پێی دەڵێن سەلام جەور و بێ دادی
چەند ملیۆن زەنگی لە ژیان بێ بەش

بانگ دەکەن تیمسال رووی درۆزن ڕەش
ئەی تیمساڵەکەی رەمزی ئیستیعمار
داڵدەی خوێنمژی گەلانی ڕزگار
خۆزگە دەست بڕوا بت کەم بە بزمار
پێت دابەستم تابووتی زۆردار
***

بەغداد ١٩٥١/٧/٨:

مەی

دەرمانی خەفەت: مەیە، مەیە، مەی
خەفەتبار نەکەی هەرگیز تەرکی کەی
هەرچی سەعاتێک خەم بڕەوێنێ
هەموو گەنجینەی سەر زەوی دێنێ
گەر لە حەوت عاسمان نیتە ئەستێرە
خۆت بە پیاوەتیی ئارەق بسپێرە
مەی ئەسلەحەیە لەشکرە، پەرچەم
شۆڕشە دژی دیکتاتۆری غەم
خەم موحتەکیرە دەمژێ خوێنی دڵ
بە مستی مەستی حەل دەبێ موشکوڵ
لەزیندانی خەم یەخسیرم زەلیل
شۆڕشی سووری مەیی ناب دەخیل
لەدنیای مەستی ئیشتراکییە
فەرقی هەژار و پادشا نییە

دنیـــــا تـازەیـە لەبـەر چاوی مـــــەست
هێـــشـــتـــا تێی نەچوە پایە بەرز و پەست
مـەسـتـی چەند خـۆشـی، خـەم بـار دەکـا لـێـت
کێ مـــەســتـی ناکــا بـا پـێـی بـڵــێـن شـــێـت

***

بەغداد ١٩٥١/٧/٨:

مەی

هێندە ناهێنێ دنیـــا خــــەم بخــــۆی
ئـامـــــــانـەت هـاتـووی دەبـێ زوو بـڕۆی
خــــۆ بەتـایـبـــــەتی ڕۆژانـی پـیــــری
بـاشــە خـــوو بگری بە گـــۆشــەگــیـــری
بـەبێ خــــــەم بژی بـەبێ خــــــەم بمرە
گـــۆشـــەی تـاریکی مـــەیـخـــانـە بگرە
بەمـــەســتـی بمرە بەمـــەســتـی هەسـتـــە
تا ڕۆژی مـەحـشـەر یەک مـەسـتـی بەسـتـە
ســۆفی بەســیــەتی راســتـی مـــەپـۆشـــە
وەرە لـەگـــــەڵ مـن پـێکێک بـنـۆشــــــە
ئـێـــــرە بـۆ ئەولا وەکـــــــو مـــــەزرایە
کـــــڵــــــۆشی ریـشـت چی لێ دەرنـایـە
کێ لـێـــرە مــــۆنە لە وێش هەرمــــۆنە
لـێـــرە ڕووخـــۆش بێ ئەوێش ئی خـــۆنە

***

بەغدا، ١/ ٥/ ١٩٥٢- ئامریکا و ١٥ دەوڵەت هێرشیان بردە سەر کۆریا، لەشکریان تا سەر چەمی «یالو» لەسنوری چین چوو. لەشکری سووری چین لە وێوە ڕاوی نان، لە یەکەمی ئەیاری ئەو ساڵەدا بەو هۆیەوە نوسیوومە:

سەرما و بەهار

باشم لەبیـــــرە هەواخـــــۆشـــــیی پار
نەرم و ســـــووکـــــیی با، بارگـــرانیی دار
خـــێـــر و خـــۆشـــیی زۆر دەغـڵ و دانی باش
دانەوێڵـــەی چاک نیـــسک و نۆک و مـــاش
دەشت و دەر هەمـــووی بە مـــیـــوە ڕەنگاو
بڕیـوی و ئـێـــــــروو هـەنگـاو بـە هـەنـگـاو
دنیـــــا هەر وەکـــــو کـــــۆریای پێـــــرار
ژین و خـــــۆشی بـوو لە لادێ و لە شـــــار
ئیـستـیـعـمـارەکـەی سـەرمـا و سـەغـڵـەتی
لەویجـــــدان بێ بەش لە شـــــەرەف پەتی
وێنەی ئامـــــــریکا پەلامـــــــاری برد
لە گـــــوێـن کـــــۆریا ژێر و ژووری کـــــرد
مـــیکرۆبی شـــەخـــتـــەی لە مـــەزرایە چاند
بۆمـــبـــای کـــڵـــوانی بە ســـــەردا ڕژاند
دوو عـــەبدی ســـەرمـــان گـــرانەتا و ســـیل
وەک بۆ خودای شەڕ «شۆمان» و «چەرچیل»
منالـیـــان ئەکـــوشت بەند و بەســـتـــەڵەک
ڕیشـــەیان کـــرۆست کـــەروێشک و دەڵەک
بولبـــول چۆڵی کـــرد بۆ کـــونده بوومـــان
قـــەلەڕەش دەقـــڕی ببـــوە «تروومـــان»

داوای مـــــــردن و بێ نـانـیـی دەکـــــــرد
ئـارەزووی چـۆڵـی و وێـرانـیـی دەکـــــــرد
بـۆ چـاوەی ئـاگــــــر بـڕیا دار لـە دەشت
جـــەهەنـدەم نـریا لە جـــێگـەی بەهەشت
ســەرمـا بە زوڵم و دزی و کــوشــتــار هات
تـاچەمـی «یـاڵـۆ»ی دەمـــــەو بـەهار هـات
***
بای شـــەمـــاڵـەکـــەی ئاواتی ڕەنج بەر
بەزەیی بزووت خـــۆی کـــردە لـەمـــپـــەر
وەک هێـــزی ســــوپای چیـنی ئازا و زۆر
ســەرمـــای ڕەپـینا کـــردی «مــاک ئارتۆر»
ســـەنگەری ڕنـووی ڕمـــانـد بەســـەردا
ژەهری کـــردە دەم ســـەرمـــای نامـــەردا
کـــــوژرا کــــانـوون و شـــوبـات و ئازەر
بوو بە ئۆف نەنە و مــــامـــێـــر و مـــازەر
چەکی ســەرمـــا و ســـۆڵ گـــێـــژ و کـــڕێوە
خـــۆی نەگـــرت لەبەر بای خـــاکـــەلێـــوە
***
ئەمــــــڕۆش لە جـــێـــژنی یەکی ئـەیارا
شـــەڕ گـــەرمـــە لەناو ســـەرمـــا و بەهارا
وشکە ســـەرمـــای کـــۆن ڕزیوی بن شـــڕ
بـەهاری تـازە و بـەهێـــــز و لـە گـــــوڕ
دیارە تا کـــەنگێ ســـەرمـــا دەمـــێـنێ
دیـارە چـۆن بـەهـار گـــــــوڵ دەڕوێـنـێ

دنیا دەبێتە خۆشی و هەرزانی
ئیستیعمار کە چوو دێت کامەرانی

***

یەکەمی ئەیار جێژنی کرێکار
ڕۆژی لەرزینی دەزگای ئیستیعمار
کۆنەپەرستان کە پێت کافرن
بۆ پارێزگاریت لاوان حازرن
دڵت نەمێنێ بڵێی بێ پەنام
ئاورێک بدەوە لە چین، لە ڤێتنام
لە کۆریای ئازا و بۆرما و مەلایۆ
وا خوێن بەخشینە بۆ ژیانی تۆ
قەڵای کرێکار بەرز و پتەوە
پەنای ئاشتی و خۆشیان مەسکەوە

***

یەکەمی ئەیار هومێدم وایە
تا ئەیاری تر بمرێ سەرمایە
تروومان بچێ بە دەردی هیتلەر
دەرچن لە قاموس «ماگی» و «ڕۆکیفلەر»
ڕیشەکەن بکرێ داری ئیستیعمار
شەرەف و ناموس نەدرێ بە دۆلار
دنیایەک دابێ پڕ خۆشی و شادی
دەسەڵاتدار بێ هێزی ئازادی

گەلان ئاسنیان بکەن بە گاسن

برا بن هەموو یەکتر بناسن

***

بەهۆی شەڕی کۆریاوە ساڵی ٥٢ لە بەغدا نووسیومە:

سەلام ئازاد بوون

نەسیم گەر دەچیە ڕۆژهەڵاتی دوور

سەلامم بکە لە کۆریای سوور

ببینە لاشەی ژن و مناڵان

لە مەزرای دێراو بە خوێنی پاڵان

سەلام لە دێهات لە شاری وێران

کە هێلانە بوون بۆ بێچوە شێران

گوێ گرە لە ناڵەی بێ دایک و بابان

ژنی بێ خاوەن پیاوی بێ کابان

بسڕە فرمێسکی برسی و فەقیران

سەرێ بکێشە مەکۆی ئەسیران

کەوا گیان دەدەن بە نووکی نێزان

خێزانیان بێ ماڵ، ماڵیان بێ خێزان

***

سەلام لە لاوی شیمالی دلێر

هەڵپە و نەعرەتەی وەکوو بەور و شێر

سەبا زانیوتە ناوی ئەو لاوە

تا دنیا و مێژوو مابێ هەرماوە؟

کاوە بە کوتکێ کردی «کودەتا»

سەرە مارەکەی «زەهاکی» کوتا
لاوی کۆریاش بە کوتک و داسێ
زۆر جوانی زانی لە خوێنمژ ڕاسێ
ئەم لاوە پشتی زۆر کەری شکاند
قەڵای هەیبەتی ئامریکای ڕماند
ئەم لاوە بەخوێن نامەی ئازادی
نووسی و هەڵی کەند ڕیشەی بێدادی
هەنجنی سەری ماری ئیستیعمار
کوشتی هەرچی دای شەرەف بە دۆلار
ڕووگەی ئیرتیجاع ئامریکای قەوی
لە ڕاست ئەم لاوە چۆکی دا زەوی
خوێنە سەوزەکەی ئەنگلۆ ساکسۆن
ڕژتی بە گالۆن بە تۆن بە کامیۆن
ئاوری ئازادی دایە بەر مەنجەڵ
بۆ مافپارێزی کردی بە دووکەڵ
شازدە دەوڵەتی لە ناودا کوڵاند
ملیۆن سەروپێی بە نێزە کڕاند
لەناو ئەو دیزە نەسیم بڕوانە
زۆرتر، بە تام تر، سەری تورکانە
کەسێک شەرەفی بە دۆلار فرۆشت
ئاخری لە داخان دەستی خۆی کرۆشت

***

سـەلام کـۆریا ، سـەلام بەیان ڕوون*
سـەلام ئـازادی، سـەلام ئـازادبـوون
ئەی لاوی کـۆری بـەرەو پێش بـزوو
پیـاو چاکی دنیـا دەگـەڵ تۆن هەمـوو
سـەلام ئەی هێـزی سـەلامی چینی
سـەلام ئەی لاوی سـوپای ڤـێـتـمـینی
سـەلام ئەی مـۆسکۆ قـەڵای ئازادی
پەنای هـەژاران سـەرچاوەی شـادی

***

بەغدا ١٥/ ٦/ ١٩٥٣- ئەم شیعرانە لە ژمارەیەکی کۆواری «ڕزگاری»ی پارتیدا چاپ کراوە:

کورد بێکەس نییە

ڕۆژی خـۆشـیت هاتە ئاسـۆ ئەی گـەلی خـەمـباری کـورد
ڕۆژهەڵات ڕۆشـن دەکـا شـەوگـاری تاڵ و تـاری کـورد
کـۆتری پیکاسـۆ کـە مـوژدەی هێـمنی هێنا گـوتی:
مرد بەسەر چوو ڕۆژی ئیستیعباد و ئیستیسماری کورد
کـەوتە لەرزە تەنبـەڵی خـایین بەگـەل، مـێـشـک و دڵی
تونده ڕیشـەی داکـوتا هێـزی پرۆلیـتـاری کـورد
هێـزی ئیـستـیـعـمـار کـە هێندێک مـفـتـەخـۆری زگـزلن
چەرمی ملیـان خـۆش دەکـا زۆر زوو تەناف و داری کـورد
زوو دەبێ ئاسنگەر و جـوتێـر بە کـوتک و داسـەوە
هەڵبـڕن بوکتن بە جـووت ئەسـتـۆ و سـەری بەدکـاری کـورد

* کۆریا: بەیانی ڕووناک.

نایەڵین فاشیستی وەحشی ئامریکای داخوازی جەنگ
بیدەنە بەر بۆم منداڵ و ماڵ و لادێ و شاری کورد
کێ دەڵێ کورد بێکەسە؟ گشت ئاشتیخوازانی جیهان
خێرخواهی موڵکی کوردستانن و خەمخواری کورد
هیند و چین و کۆریا بۆ کوردەواری جەنگ ئەکەن
کرملینە و هێزی چین، پشت و پەنا و داژداری کورد
لاوەکان هەرکاتێ جێژنی ڕۆژی ئازادی دەکەن
بێننەوە بیرتان هەژارێک، شاعیرێکی زاری کورد
داوەتێکی ڕەشبەڵەک بگرن لە دەوری گۆڕەکەم
یەکتری ماچ کەن بە یادم دڵبەر و دڵداری کورد

***

بوخاریست ٢٧/ ٧/ ١٩٥٣: چوومە فستیواڵی لاوانی جیهان لە ڕۆمانیا. لەوێڕا ئەم شیعرەم وەک نامەیەک بۆ خێزانم نووسیوەو بە نەشمیل ناوم بردووە.

نەشمیل

نەشمیل کچە کورد ئەی باوەفا یار
چاوکاڵ، خوێن شیرین، نازک و نازدار
پەروەردەی ئاووهەوای کوردستان
گوڵی سەرچڵ و شەمامەی بێستان
جوانیت وێنە بوو لەناو هەواڵان
خەندەت سەد دڵی دەبرد بەتاڵان
وا تۆ حەوت ساڵە فرمێسک ئەڕێژی
لە دوور وەتەنیم سوێری دەچێژی

کولمی سوورت بوون بە گەڵای پاییز
ژاکاوی و شێواو لە دووریی ئازیز!

***

نەشمیل ئەو دەردەی لە توە لە منیشە
داری سەبووریم دەرهات لە ڕیشە
منیش وەکو تۆ هەناسەم سەردە
ژینم هەمیشە هەمڕازی دەردە
دڵ خوێن و چاوم ئەسرین دەڕژێنێ
دوور دەستیت بەندی جەرگم دەپسێنێ
نەشمیل سەبەبکار بەکۆی زووخاڵ بێ
ئیستیعمار وەک من وێرانەماڵ بێ
تۆی بێوەژن کرد کوڕتی کرد هەتیو
منیش دەربەدەر، بێ جێگاو بژیو
بەڵام کە ژیاوم، ژیاوم بە ئەمەل
وا ڕۆژی ئەمەل هاتەدەر لە کەل
بە کوردی دەڵێن "بەری تەنگانە
کورتە" مەسەلی کوردانە، جوانە
زۆری نەماوە تووش ببین شادی
کوردیش هەڵدەکا ئاڵای ئازادی
هەرچی ڕژێنرا لە فرمێسک و خوێن
کۆ ئەبێ و بەدکار تێیدا دەخنکێن
نەشمیل ئەو ڕۆژە نەما تەنیا بین
بێ کەس بێ داژدار بێ جێ و پەنا بین

هومێدمان نەبێ بە فریادڕەسێ
دەنگی کورد نەگا بەگوێی هیچ کەسێ
نەما تۆ کوردی نایەمە یاریت
دوعات لێ کراوە نایە ڕزگاریت
نەما "کێ ڕەنگی ڕەشە یان ئەسمەر
بۆ پیاوی سپی ببێتە نۆکەر"
ڕەش و سوور و زەرد، سپی و گەنم ڕەنگ
وا ئێستا یەک دڵ، یەک زمان، یەک دەنگ
بۆ داوای ئاشتی و سەلام دەخرۆشن
بۆ برایەتیی گەلان دەکۆشن

***

نەشمیل بریا تۆش بوای ئێستە لەلام
وەک من بت دیبا کۆمەڵی سەلام
لە هەموو جسن و زمان و دینێ
هەرچی پیاوچاکن لەسەر زەمینێ
نوێنەریان لێرە دەست لەدەست دەکەن
خوێنڕێژی و زوڵم وزۆر بەربەست دەکەن
دەریایەک شەرەف شەپۆلێ دەدا
شەڕ هەڵایسێن چۆن خۆ لێ دەدا
نایەڵن کوڕمان بکوژرێ لە شەڕ
پێ بکەنە بەسیە چاوی سوور و تەڕ
کە تۆ مەنشووری سەلامت مۆر کرد
نووکی قەڵەمت شەیتانی کۆر کرد

بۆمـبـا فــرۆشــان، چەتە و پیـاوکــوژان
خـاوەن ســەرمـایەی خـوێنی گــەل مــژان
لەو کــۆخــەی ئەوان ڕووخــاندیان بە بۆم
چەند هەژارێکی وەکـــوو خـــۆت و خـــۆم
قـــازییـــە و یەک یەک دێتــە بەردەســـتی
هەرکــەس هەقی خــۆی دەنێنە مــســـتی
***
مـــەڵێ کــۆخی مـــە تەنگە و ئەوان زل
تـێـــــوە نـاچێ ئـەو شـــــان و زگ و مـل
گــەر داد ئەســتــێنی بە هەق بێــتــە جێ
وشــــتـــر بەکـــونی ســــوژندا ئەچێ
مـــــەڵێ دەس نادەن قـــــەڵایـان بـەرزە
عـــاســـمـــان ڕووشـــێنن نایەنە لەرزە
باوەڕمـــان پـتــــر بەرز و قـــەوییـــە
لە ڕاست سـبـــاتمان عـــاســـمـــان نەوییـــە
مـــەڵێ بە فــــڕۆکـــە دەردەچن لە چەنگ
خـــۆ دەشـــارنەوە لە جـــێی ڕەش و تەنگ
هوردووی کــــرێکار بەهێـــز و نەمــــر
ئەوان کــــەروێشک بە عـــــەرابە گــــر
چاومـــــان وا فـــــێــــری ڕەشی زیندانە
دەبیندرێنەوە هەرکـــوێ جــــێــــیـــانە
کـــە نەمـــا تۆوی خـــوێنمـــژ و زۆردار
دنیــــا دەکــــرێتــــە بەهەشت و گــــوڵزار

کــۆشکی ده قــاتی ئاغــا بەش دەکــرێ

ئێـــمـــەش چاوێکمـــان خـــانوو پێ دەبڕێ

نەشـــمـــیل من و تۆش بێ ترس دەژین

منالّمـــان دێنە گـــەشکە و پێ کـــەنین

لێـــیـــان دەگـــەڕێن کـــوردی بخـــوێنن

بەزمـــانی زگـــمـــاک یەکـــتـــر بدوێنن

کـــە کـــۆمـــەڵێ وا کـــۆ ئەبێـــتـــەوە

ئالاّی کـــوردانیش دەشـــەکـــێـــتـــەوە

***

بەغدا ١/ ٥/ ١٩٥٤: بەهۆی جێژنی یەکەمی مانگی مایۆی ساڵی ٥٤ گوتراوە

سوێندێکی گەورە

لە خـــــەو ڕاپەڕن کێ کـــــرێکارە

مـــەچنە کـــار ئەمـــڕۆ یەکی ئەیارە

خـــــەبەر بنێـــــرن بۆ نزیک و دوور

کـــۆوەبن، هەڵکەن ئالاّیەکی ســـوور

ئاسنگەرێ بێ کـــوتکی لە ســـەر شـــان

ڕەنجـــبـــەرێ خـــۆی و داســـێکی دەم پان

لە دەوری ئالاّ ســـــروودی جـــێـــــژن

بەئاهەنگی بەرز تێکرا ببـــێـــژن:

***

ئەی ســـەرمـــایەدار پیـــسی پارە زۆر

سپی لەش، دڵڕەش، زگزلی خوێن خۆر

تەنبەڵ، تەوەزەل، ترسەنۆک، خوێڕی
بان بانکی نووستووی سەر کۆمای زێڕی
تاکەی تا کەنگێ دەکوژی، دەبڕی!
ئێمە بەو پارەت دەفرۆشی، دەکڕی!
چۆن من شەو و ڕۆژ ئارەق بڕێژم
قەت تامی چەوری و شیرنی نەچێژم!
چۆن گەنم چێن بم شک نەبەم نانێ
چ دینێک ئەمەی بەڕاست ئەزانێ!
دەسکاری من بێ کۆشک و سەر سەرات
کەچی جێ خەوێ لە من ببێ قات!
حەریری بەرتان من ڕستم چنیم
ئێوەم پۆشتە کرد هەر خۆمم چنیم!
تاکەی دارتاش بم بێ دەرک و کورسی
جۆلا و جوتێر بم بێ دەرپێ و برسی؟
تاکەی فرمێسکی ژن و منداڵم
ئارەقی ڕژتووی ڕەنجی چەند ساڵم
دەدەی بە ئارەق خۆت سەرخۆش دەکەی!
من نەخۆش دەکەی خۆت بێهۆش دەکەی!
ئەی زاڵم دنیا بە پێچ و دەورە
بلەرزە و ببیە ئەم سوێندە گەورە:

***

سوێندم بە یەکەم جێژنەکەی ئەیار
سوێندم بەهێزی چینی کرێکار

سوێندم بە چرچ و لۆچی ناوچاوم
دەستی قەڵشاوم، لاقی سواوم
سوێندم بەو باسکە کوتک ئەوەشێنێ
سوێندم بەو پشتەی کۆڵ ئەڕفێنێ
بەگاسن، بەداس، بە شانی بە قوڕ
بە پەستەکی کۆن، بە چۆغەڵەی شڕ
سوێندم بە ڕەنگی زەردی بێ نانان
سوێندم بە نووستووی شەو لە کۆڵانان

***

بەشۆڕشگێڕی ئوکتۆبری مەزن
پاڵەوانانی هەرگیز نابەزن
پارێزگارانی ستالینگراد
گیان فیدایانی سۆڤیاتی ئازاد
سوێندم بە لاوی کۆریا بە چین
بەزەبر و زەنگی لاوانی ڤێتمین
بەو توونسیانەی لە بەندا ڕزاو
سوێندم بە زەنگی، بە ڕمبی ماوماو
بەو خوێنەی پردی بەغدای کرد ڕەنگین
بە ڕاپەڕینی کانوون و تەشرین
بەو توودەی ناوی کرد لە دنیادا
بەوانەی کوژران لە مهابادا
سوێند بە بارزانی چۆڵ کراو، سووتاو

بەقودسی و عیززەت، خەیرۆڵڵا و خۆشناو
سوێند بە ئاشتی، بە کۆتری سەلام
بەژین و خۆشیی گشتی و بەردەوام
هیچ سات و کاتێ دەس هەڵناگرم
یان هەق دەستێنم یان بۆی دەمرم
«ماکارسی» ، «دالاس» ، «دەویت زەناوێر»
بە مانگ وەرینیان بێ سوودە، بێ خێر
تێم بەردەی هەزار «کای» و «سینگمان ڕی»
ئاواتی دوارۆژ هەر دەهێنمە دی
بۆمبای میکرۆب و هێدرۆژین، ئاتۆم
دەیخەمە ملت و دەتهاوێمە گۆم
دە هێندەی دیکەش وەک زاهیدی و شات
نووری و بەیار و مەلای پیساوات*
هاکا توانەوە بوونە بەفری پار
هەر پایەدارە هێزی کرێکار
لافاوی مێژوو بە گوڕە و تاوە
پیسی و پڕ و پووش ئەخاتە لاوە
بەزم ئەگرین لەسەر گۆڕی زۆرداران
دنیا دەبێتە جێژنی هەژاران
***

* پیساوا: نیاز پاکستانە.

بەغدا ٢١/ ٣/ ١٩٥٥ - بەهۆی جێژنی نەورۆزەوە بەنهێنی لە ماڵە دۆستێک بانگ کرابووم، ئەمانەم نووسیوە:

شۆڕشی خۆکرد

تا دوێنێ دنیا پڕ لە سەرما و سۆڵ
بەفر گرتبووی دەشت و چیا و دۆڵ
ڕەنگی گوڵ، دەنگی بولبول دڵخۆشی
پێی دا درابوو پەردەی خامۆشی
ژینی هەزاران نەمامی ئازاد
بەزۆری سەختی شەختە چوو بەرباد
حوکمی پۆلیسی چلەی ناهەموار
قەل و کوندەبووی هێنایە سەرکار
دەقڕین بۆ قڕبوون، بۆ ماڵ وێرانی
بۆ درێژبوونی ژیانی زستانی
کێ ناوی کۆتر و سورگوڵی دەبرد
بەچنگ و دندووک چاویان دەرئەکرد
بەڵام مەنشووره بەفر ئەچێتەوە
ڕووی ڕەش بۆ خەڵووز ئەمێنێتەوە
وابای وادە هات سەرما تەواو بوو
گوڵزار پڕتاو بوو، قەل بێ کڵاو بوو
شۆڕشە ئەمڕۆ هەور ئەگرمێنێ
باران دەڕژێنێ، بەفر دەمرێنێ
کوند وێرانە ماڵ، قەل قڕەی بڕا
سەرما داواکەر دەهۆڵی دڕا

نیشانگەی سەرما و شەختەی دنیاگر
نەماوە غەیرەز دوو کێلی قەبر
***
شۆڕشە شۆڕش، کۆتر ئەگمێنێ
گیا سەر دەردێنێ، گوڵ خۆی دەنوێنێ
ئەرخەوان ئاڵای شۆڕش لەسەر شان
سوپای مێلاقە و سوێسن گرتی سان
بولبول و قومری سروود ئەخوێنن
پیردار لە خۆشیان سەر ڕادەژێنن
قاسپەی کەو لە کێو، تەقڵەی باز لە دەشت
تا کوردستان بێ لە کوێیە بەهەشت؟
سازو ئاوازی «مێروو» هەزار دەنگ
سەد هەزاران گوڵ بە هەزاران ڕەنگ
وەنەوشە مل کز نەرگز دیدە مەست
لاسایی دەکەن ژێر دەست و سەربەست
***
پاشای نەوبەهار لەسەر تەختی گوڵ
ئەمڕۆ ڕووی کردە بولبولی سەرچڵ
وتی "کوردستان وا ژیایەوە
زیندوو بوونەوەی کوردان مایەوە
هەروەک نەورۆزی کوردەکان هەیە
ئاخۆ نەورۆزی ئازادییان کەیە!"
***

بەغدا ١٩٥٥/٧/١٢- فستیواڵی لاوانی جیهان لەوارشەو دەبەسترا چەند برادەرێکی کوردیش بەرەو وارشەو ئەچوون بۆ هاوار کردنی کورد، منیش ئەو شیعرانەم پێدا ناردن کە لەوێ بیخوێننەوە:

نامە بۆ وارشەو

کوردێکم دەوێ چاپک و پتەو
سەفەرێک هەیە بۆم بکا بە شەو
نەهێڵێ تورک و عەجەم بزانن
داگیرکەرانن لە کوردستانن
ماڵ لە خانەخوێ حەرام کراوە
مەسەلی کوردە و لە کورد ڕووی داوە

***

پێشان بچێتە شاری مەهاباد
تڵیشێ بێنێ لەو داری بێ داد
ئەو داری قازی و سەیفیان پێداکرد
جمهوریەتی کوردیان پێ لابرد
بچێتە ئاگری داغ نێزەیەک بێنێ
ژەنگی هینابێ بە دڵۆپی خوێنێ
کام خوێن! خوێنەکەی لاوانی کوردی
لە ڕێی ئازادی مردن بە مەردی
ئەو کوردەی گیانیان بە ئاواتەوە
ئێستاش لەو کێوە دەنگ ئەداتەوە
ئەو دار بەو نێزە دادەن وەک قەڵەم
قەڵەمێ هەر خۆی هاوارکا بە دەم
خوێنە خەستەکەی کوڕە بارزانی

کە ئیستعماریان بە سەگ ئەزانی
بەئاوی چاوی کوڕ کوژراوانی
بەر دەرکی سەرا لە سولەیمانی
شل بکرێتەوەو لێک درێ تەواو
بکرێتە کەللەی مستەفا خۆشناو
لە جلکی شڕی هەتیوبارەکان
یان دەربەدەر و شارە و شارەکان
ڕیتاڵێ بێنن بەو خوێن و خامە
هەژارێکی کورد بنووسێ نامە
کۆترێکی سپی تیژ باڵ، بە سەر ڕەو
نامە بەرێتە کۆنگرەی وارشەو

***

لاوانی دنیا ، پیاوچاکانی مەرد
شەریفانی هەرد، سافانی بێ گەرد
زۆر ملیۆنن کورد لە ئاسیادا
کۆنتری گەلان لە ڕووی دنیادا
وەحشی ئیستعمار لەسەریان زاڵە
بڕیویە ڕێگەی هەناسە و ناڵە

***

زمانی زکماک مەنع کراوە
دەرکی خوێندنمان لێ داخراوە
دەرمان و دوکتۆر بۆتە ئەفسانە
لێدان و قەمچی لە جێی دەرمانە

سێلاوی نەوتم، پەیدابووی خاکم
تووتنم، گەنمم، خەرجم، پیتاکم
دەچێتە «ستی» و «واڵ ستریتەوە»
سەدیەکی بۆمن دەگەڕێتەوە
ئەویش دەستبەندی بۆمن پێ دەکڕن
یاخۆ تیغێکە سەرمی پێ دەبڕن
یاخۆ بۆ زیندان، دەمخەنە ناوی
یان بنکەی شەڕە و مەتاری ئاوی
کێوانمان هەمووی کرایە سەنگەر
هێزی شەڕ و شۆڕ لێی دەخا لەنگەر
موساعەداتمان هەرتۆپە و تفەنگ
لاومان دەکرێنە دەستەچیلەی جەنگ
چەک فرۆشانی شەڕ هەڵایسێن
لەژێری گەلان گەلێک دەترسێن
لە نیسێی خۆیان دەسڵەمێنەوە
لە گەمەی کۆتر دەڕەوێنەوە
زمان هێمنی بڵێ دەیبڕن
قورعان سەلامی تیابێ ئەیدڕن
دەستێ بنووسێ وشەی ئاسایش
توند ئەکرێ لەناو کەلەپچە و قایش
***
بەڵام بێ گومان خەیاڵیان خاوە
مەودا نەماوە، کاریان کراوە

لێـــــــدان و بەنـد و زینـدان، زگ دڕین
قـــــەنـارە و قــــەبرو کـــــوشتن و بڕین
دەرمـــــانی دەردی ئیــــرتجــــاع ناکـــــا
بـاڕێـی هەڵاتـن بـۆ خـــــۆی پـەیـاکــــــا

***

لاوانی کـــوردیش لەســـەر ئەو حـــاڵەش
لـەگــــــەڵ ئەم ژینـەش، ئەو ڕۆژە تـاڵـەش
دەست درێژ دەکــــەن بۆ دەســـــتی ئێـــوە
ســـوێند ئەخـــۆن لەســـەر مـــەبەستی ئێـــوە
تا تەڕاییی خــــوێن لەڕەگـــــیــــان دا بێ
تا شـــەڕ هەڵگیـــرســـێن لە دنیـــا مـــابێ
بەبێ مـــــاندوو بوون بێ شلی و ســـــــتی
تێکۆشن بەگـــیـــان لە ڕێی ســـەربەســـتی
نەک هەرسـەربەستیی خـاکی کـوردسـتـان
بەڵکو ڕزگـــاریی هەمـــوو ژێردەســـــتـــان
ئێـــــــوەش ئەی لاوان نـامــــــە، هـاوارێک
لەو کـــوردە زۆرە باســـێک، پرســـیـــارێک
کـــوردیش وەک ئێـــوە تیـــرەی ئینســـانن
شـــەرمــــە خـــەبەر و باســـیــــان نەزانن
کــــــۆمـــــەڵی بەزەی جـــــانەوەر هەیە
کــــورد کــــە ئینســــــانە لێی بێ بەهرەیە
نابێ ویجـــــدانتـــــان بەمـــــە ڕازی بێ
گـــورگ لەناو مـــەڕ هەرخـــۆی قـــازی بێ

له ناو گۆڤار و ڕۆژنامه کانا
له کۆبوونەوەی ڕۆژ و شەوانا
یادێکی بکەن لەکوردی هەژار
قوولّه له گورگی وەحشی ئیستعمار
گەر ئێوە دەستێک بدەنە دەستم
هەر هێندەی لەناو زەلکاو هەلّدەستم
کوردم بەناوبانگ ئازا و بەکارم
یەک بم خەنیمی هەزار نەیارم
دڵ دانەوێکم ئێوە بۆ بنێرن
مەرگی داگیر کەر بەخۆم بسپێرن

***

بەغدا ١٨/٣/١٩٥٦- هەواڵێکی کورد گوتی کچێکی کینیایی هەیە لە لەندەن، گۆڤارێک دەنووسێ، گوتوومە شاعیرێکی کورد شیعری بۆ ماوماو نووسیوە، جا قەرارە بۆی بنێرم و ئەویش بە تەرجەمەوە چاپی کا ، منیش ئەمانەم نووسی ناردم:

پەیام بۆ ماو ماو

ماوماو من و تۆ دوو دۆستی هاودەرد
بەخوێنی گەرم و بە هەناسەی سەرد
هەردوو گیرۆدەی دەست ئیستعمارێک
هەردوو مارانگاز بەنێشی مارێک
ئەو وەحشەی بە دەم کینیا مژە
بە جووتە و چەپۆک کوردستان کوژە
من و تۆ ماڵمان بەرەڵلا و بێ خێو
پڕنەوت و گەنم پڕ لە زێڕ و زێو

تۆ بە قسەی کاهین من بە گفتی پیر
تەوەکەل گیر بووین، بێن خوداگیر
لەیەکتر کوژی و دوژمنی یەک بوون
بیری یەک بوون و دوژمن لەبیر چوون
دێوێکی پیاوخۆر، فێڵباز و بەدکار
لە پێستی مەڕدا گورگێکی خوێنخوار
شەیتان لە پێستی مەلائیکاندا
لەژێر سێبەری پیر و کەهاندا
شارستانیەتیی سپیان بۆ هێناین
گورگان کەوتنە کۆز، لبۆزیان تێ ناین
هاتن فێرمان کەن چۆن مەدەنی بین
چۆن نابڕاوی دەستی دەنی بین
چزوو مامۆستای سپی دز دەرچوو!
زگپڕی درۆ درۆی لەبەر چوو
کاڵ و کوڵیویان گشت لێ فڕاندین
گۆشتیان برژاندین ئێسکیان کڕاندین
دزییان، بردییان هەر شتێ ماڵ بێ
وتیان ماڵ خوراو بە کۆی زوخاڵ بێ
***
ئێستاش بە قسە هەرخۆی هەقدارە
دروستە دز بێ خاوەن حەزارە
قەیناکا بدزێ هەر نانێ هەتە
تۆ بڵێی برسیم پێت دەڵێ چەتە

تۆ بۆ مەزەی ئەو جگەر کەبابی
مەلێ ئاخ و ئۆف دەبیە ئیرهابی
ئەوان بە بۆمبا بمانکوژن چش
وەحشین بەمێشیان ئێمە بڵێین: کش
گەر بخنکێنن کۆرپە ساواکەم
دەبێ من بچم بووردن داوا کەم
تا کوڕی بۆر و ڕەشمان خنکاوە
مامۆستای سپی دەستی ئێشاوە
گەر بسترمەوە تفیان لەسەر ڕووم
هێشتا هەر کێویم، ئەدەب فێر نەبووم
گەر نان براو و خانە بەربادین
قەیناکا، لەگەڵ دنیا ئازادین
خانەوێرانی، شەقێ لە خەم دە
دڵ خۆشن خەڵکی «داونینگ ڕەقەم دە»
گوێ مەدەرێ خۆت کە ڕووت و برسیت
خۆش ڕادەبوێرن خەڵکی «واڵ ستریت»
گەر کورد و ماوماو بەبێ ڕۆن کوێرن
خۆ «داڵس» و «ئیدن» تەسەل و تێرن

***

گەر دیموکراتی و ئازادی گەلان
ئەمەیە، خۆزگەم بە ورچی تەلان
کەنگێ قانوونی جەنگەڵ وابووە
چ جانەوەرێک ئەمەی خواردووە!

ئەگــــەر ئـازادی مـــانـای هەر شـــادی
بـۆ بـەهـێــــــــزان بـێ، تـف لـە ئـازادی
***
بـرام خـــەم مـــەخـــۆ دەوران دەورانـە
هاکـــا تێک چوو ئەم دەور و دووکـــانـە
قـــانـوونـیـــان تـفی ســـەربەرەو ژورە
مـەرگی سـەگی هـار مـەشـهـوورە سـوورە
ئـەو خـــــوێـنـە ئـاڵـەی ئـەوان لـە تـەنـمـان
ڕژانـدیـان لەســـەر خـــاکی وەتـەنـمـان
لاشــــەی لاوانی لـە خـــوێـنـدا شـــتـڵ
دەدێـرێ کــــەوا خـــــراونـە بـن گـڵ
هەربینا شین بوو، بوو بەگـــوڵی ســوور
بـــۆنـــی ئــازادی دا نـــزیــک و دوور
نـەمـــامی باڵای شــــەهیـــدانی لاو
گـــوردانی کـــوردان مـــەردانی مـاومـــاو
ئەو شـــەهیـــدانی ســـەربەست و ئازاد
چ لـە نـایـرۆبـی یـان لـە مــــهــــابـاد
بـەرز دەبـنـەوە و دەبـنـە ســــێـــــدارە
پێـــیــــان دادەکـــرێ هەرچی بەدکـــارە
ئاڵای ئازادییـــان لەســـەر هەڵ دەکـــرێ
شــــۆقی ئـازادی دنـیـــا دادەگـــــرێ
نـاترســـێین خـــوێنمـــژ بێنەوە ســـەرمـــان
دەبنە کـوتـک و داس، ڕمب و خـەنجـەرمـان

ئەوســـا هەمـــوومـــان خـــۆش ڕادەبوێرین
لەشـــوێن ئیـــســتـیـعــمـار نەفـرین دەنێـرین

***

قبور البيض، «توربەسپیان» سووریا، ١٩٥٦/٧/١٠

سروود

وەتەن ســـوێند بەکــێـــواتی ســەر بەرزی تۆ
وەتەن ســـوێند بە داهاتی ســـەد تەرزی تۆ
وڵات ســوێند بە بەفـرت بەخـۆشـیی هەوات
بەنەفـــتت بە ئاوت بەدەجلە و فــــورات
هەتا قـــەترە خـــوێنێکی تەڕ شک دەبەین
بەقــــــوربانی ئازادیی تۆی دەکـــــەین
کــــوڕانت لە ڕێی کــــوردەواریی مـــــەزن
لە کـــــــوژرانێ ســـــــازن بەڵام نابەزن
ســەر و مـاڵ بەقـوربان دەکـەین گـشـتـمـان
لەڕێی ســەربەخـۆبوونی تۆ نیـشـتــمـان
عــەرەب، تورک و فـارس لەســەر خـاکی تۆ
سێ دڕکن لەســــەر ســـینەکــەی چاکی تۆ
هەچی خـــوێنمــژی کــورد و داگـــیـرکــەرە
کـــفن هەڵگرن با ڕووە و مـــەقــبــــەرە
ئەبێ خـــواردنی ئێـــمـــە دەرکـــەن لە دڵ
چەقـۆ گـەییـە ئێـسـقـان و خـوێن هاتە کوڵ

دەمی خەنجەری تیژ و مووکارمان

گەلێ تینووە بۆ خوێنی بەدکارمان

سەروماڵ بەقوربان دەکەین گشتمان

لەڕێی سەربەخۆ بوونی تۆ نیشتمان

لە ڕووی دۆست ڕووخۆش و گەش هەر منم

لە ڕووی دوژمنی مەوتەنم مردنم

گەزەنفۆن و شێردڵ دەدەن شاهیدیم

کە شێری شەڕ و کۆتری ئاشتیم

بە دۆلار ئەوی ویستی دنیا گرێ

یەقین خۆی دەتۆپێت و کورد نامرێ

هەزار سوێندی بەغدا وەکو پووشە لام

لەسەر زۆرکەران مەرگە هێزی سەلام

سەروماڵ بە قوربان دەکەین گشتمان

لەڕێی سەربەخۆ بوونی تۆ نیشتمان

***

سووریا ، قبور البیض، ٢١/ ٤/ ١٩٥٧- نزیکەی ٣ ساڵ لە کوردستانی داگیرکراوی سووریا پەنا نوشینی خانەدانی حاجۆ ئاغا بووم و ئەوان بەخێویان دەکردم. لەو ماوەیەدا مەم و زینم وەرگێڕا سەر موکریانی و کۆمەڵە شیعرێکم بەناوی «بەیتی سەرەمەڕ» لەچاپ دا و ئەم پەسەندی بەهارە و چەند شتێکی تریشم هەر لەوێ نووسیوە:

من و بولبول

بولبول ئەی یارەکەی دێرین

خونچیلانەی دندووک زێڕین

هاوفەردی زووم بۆ هەژاری

هاوڕێی پێشووم لە دڵداری
وەبیرت دێ پایزی پار!
ڕەشپۆشیی دەشت و زەردیی دار
گژە و گڤەت لە با دیبوو!
هەوای پێش تەرمی شادی بوو
دەیدا خشپەی گەڵاڕێزان
خەبەری مەرگی ئازیزان
بەژن و باڵای نێرگزی مەست
لە گێرەی گزرەدا پێ پەست
سوێسنە و مێلاقەی زەرد و سوور
بوونە دەستەچیلەی تەندوور
کلوە بەفری درشت و ورد
چۆن سەرزەویی کفن دەکرد!
کوندەبوومە و قەلی ڕووڕەش
کەلەپووریان دەکردن بەش
من و تۆی برسی و بێ پەسیو
لە کونجێ خزیو بێ بژیو
دەگریاین بە بانگ و هاوار
بۆ خونچە بۆ گوڵ بۆ بەهار

***

نەم گوت هەتا سەر وا نابێ!
چاوت لە بەزەیی خوابێ

بڕوانە لەبای شەماڵی

سەرمایەی سەرمای ڕاماڵی

سەرمایەداری سەرمایە

بێ سەرمایە و بێ سەر مایە

ڕێژنە بارانی ئازاری

ئازار بوو لە زستان باری

دوو پۆلوو کەوتن لە حووتا

ڕیشی سپیی چلان سووتا

گەرمیی هەردوو گرمەی هەوران

شۆڕشێ بوو گۆڕیان دەوران

تەرزەی گرد و خوناوکەی ورد

چاوی کرێوەی سپی کرد

تەزووی پیرێژن کوژاوە

ئاویان لە جێ ماڵی ناوە

ڕۆژ کەوتە کۆشکی کاوڕی

گیسکی مسیان بۆ سەربڕی

بەدەنگی زوڵاڵی بۆقان

سەرچاوەی دڵ ناسک تۆقان

قوڕاوە سووری بەهاران

دەرمانە بۆ دەردەداران

ڕای ماڵی پووش و چیلک و چاڵ

جێژنە و دەبێ خاوێن بێ ماڵ

زەماوەندە

نەورۆزەی زەردی زێڕینە
زەردەی لە لێوان ببینە
بەناز پێ لە زەوی دەنێ
بەرەو نەورۆز پێ دەکەنێ
گەزیزە موژدەی هێناوە
پێش پەیکی گیابەند و خاوە
هەر بمێنێ شای بەهارێ
دوو بووکان دێنێ بەجارێ
ئەرخەوان بووکی نەورۆزە
دەشت لە نیسانێ پیرۆزە
گۆوەندە و خۆشیی دڵانە
بەزمە و ئاهەنگی گوڵانە
شایلۆغان لە ماڵی شا بێ
دەبێ چ بێ و چیی تیابێ!
سەیرێ بکە لە گوڵزاران
تیپ تیپی ناسک و نازدارن
کەسک و سوور و زەرد و عابی
قاوەیی و شین و عەننابی
نەباتی و ئاڵ و کاڵ و گەش
سپی و مۆر و بنەوش و ڕەش
ڕۆنیاسی و خاکی و پەمبەیی
بۆر و سپات و سورمەیی

ڕازاوەی ڕەنگی خــــــواکـــــــردن
لەو ســـــەر زەمـــــاوەندە گــــــردن
ســـۆســـەنبـــەر و مـــالـۆچە و گـــوڵ
مـــێـــخـــەکی و لاولاو و ســـونبـــول
تیـکەڵ بـوون وەک کــــــەزیـی یاران
لــێــک هــاڵان وێــنــەی دڵــداران
کـــــــۆڕی بـەیبـــــــوون و هـەڵاڵـە
لەکن نێـــــرگــــزی چاو کــــاڵە
ســـــــوێسنـە و بیـــــژان و بەڕۆنـە
نەشـــە و گـــەشـــەی هەردوو بۆنە
کـــەلەم کـــاشـــوور و گـــۆزەروان
کـــوا جـــوان بکۆخێ لەبەر وان!
لالە هەباسی شـــــۆخ و شـــــەنگ
تافـــتـــەی لەبەردا بە حـــەو ڕەنگ
ســـەیدی پاتۆڵ زەرد، گـــێـــڵاخـــە
چاو دادەگـــــرێ لە قـــــازیاخــــە
دۆریـە و مــــــــــەنـدێـی باڵا بـەرز
شـــــاتەڕە و جـــاترەی ســـەد تەرز
ســـەیدۆکـــەی ســـەر گـــوڵـینگەدار
ئەســــپـــەندەر نوشـــتـــەی چاوزار
ناعنە و ڕێحـــــانە بۆن خـــــۆشن
حـــــــەتران لـەو نـاوە دەفـــــــرۆشـن
کـــــــــڵاو بـن چـادری هـەڵـداوە

ڕێواس بەناز هەڵوێستاوە
وەنەوشە و بەژنی ببینە
چەند خشپیلە و نازەنینە!
گوێی لە سێوەڕە گرتووە
ملی لەسەر خوار کردووە
چاو لەو پەپوولە نازدارە
چەند دوودڵ و هەرزەکارە!
بەشەو لەگەڵ شەمێی ژوانە
بەڕۆژ لە دەوری گوڵانە

***

گوێ بگرە لە هەوری نیسان
کەوتەوە گرم و هۆڕ دیسان
دڵ خۆشە بەخرۆش و جۆشە
زاوای دەشتی سەوزە پۆشە
گوڵاوپرژێن دەکا لەسەر
دەینەخشێنێ سینە و کەمەر
تارای بۆ نارد لە مێلاقە
بۆی چنیوە کەوای تاقە
لە گوڵەبابوونە و کەنێرە
هێرۆ و شەشپەڕ و شلێرە
شێستپەڕ گوارەی پڕ پەڕەنگە
ئەڵماس تنۆکی ئاونگە
ملوانە لە چڵی بیزایە

پڕ چنوور و بەڕەزایە
نیشانی یار ڕۆژی مارە
لیزگەی هەمیشە بەهارە
یاقووتی خاشخاشی تێدا
جا خوا ئەو بەختەی بە کێ دا!

سەیرانکەر

بۆ سەیری بووک لە هەر لاوە
گیاوگژ سەری دەرێناوە
کەنگر، کوڕادە، کاردوو، پنگ
پرپرە، تیسوێ، هەڵز و شنگ
تاڵوو، تۆڵەکە، کووزەڵە
لووشە و چەقچەقە و ڕێزەڵە
پۆلکە و ترشۆکە و ئاڵەکۆک
گوێ بەرخە و میژۆرد و کیفۆک
قورینگان و زەرتکی ڕەنگ
تاڵیشکە و خوشیلک و غەربەنگ
مێکووک، ڕەکێشە، ئەسپەناغ
ئاڵقەتیز و گێلم بەرباغ
تەنانەت کارگی کەمایە
هاتە دەر بۆ تەماشایە
چی ڕووگرژ و بێن ناخۆشە
خراونە کەنار و گۆشە
کەکرەی تاڵ بێ هەواڵ ماوە
سیر لە دەرکی مار ڕواوە

سەمای دارانە

کۆڵکەزێڕینەی پاش باران
تاقە بۆ پێشوازیی یاران
هاژەی هەڵدێر خوڕەی ئاوان
لاوک بێژی بووک و زاوان
سەوڵ و سنۆبەر، بی و چنار
بە مەی بەرامەی بای بەهار
سەرخۆشن خۆ ڕادەژێنن
باوەش لەیەکتر وەردێنن
داری سێو و هەڵووژە و بێ
قەیسی و خۆخ، بادام و هەرمێ
لە ژێر سێبەری کوڵووکان
جوانتر لە سەد تازە بووکان
کفر و گەز و گوێژ و چاڵووک
گوێز و بوز، بەن و بەلاڵووک
سپیندار و گێلاس و توو
مازوو، دەمووکانە و بەڕوو
دەس گیرانە لە هەر لاوە
سەما دەکەن بە دەم باوە

بەزمی باڵدارانە

سوڕە و سێروو دەڵێن پەستە
دار کوتکە دنبەک بەدەستە
دوڕنا زوڕنای خۆی هێناوە

پەپوو دەهۆڵی جۆش داوە
زەردەزیرە دەخولێتەوە
ئەوی دەیلێ نایلێتەوە
پاساری لاوی گوێ سوانان
هاتە ناو ڕیزی خۆشخوانان
کوڕ کوڕ تووڕاندیە شمشاڵی
شێلاقە خۆی لێ هەڵماڵی
بەرگا و قوڵتە و گۆریەچنە
هەوێردە و چوڕەپۆپنە
قومری و پۆڕ کەوتنە دیلانێ
سوێسکە ڕەوتێک باش دەزانێ
کەندەسمە بەناز خۆی نواند
تۆبەی تاق تاق کەرەی شکاند
ڕەش بەش لە دەستی کەلکایە
قاژو ماسیگرەی لایە
دۆی سوورەقانگ زڕە کەوە
بۆرچین سەرسەوزی گرتەوە
کۆتر و کەو سەرچۆپی کێشن
شۆخ هەمیشە هەر لە پێشن
شاهۆی سۆفیلکەی ناو ئاوان
لەو سەریەوە بۆتە گاوان
کاسەڵەشینکە و سریلە
دەڕوانن لە سووچ و سیلە

مۆزەشینەش بە چووزەلە
گوێلکی خستۆتە هەلوەلە
لەکلەک بەیانی و ئێواران
لێ دەدا سێ تەپڵی سواران
پەرەسلێرکە پۆل بە پۆل
ڕمبازیانە لە دێ و لە چۆل
باڕە و کاڕەی ماک و زایە
سەمای هێنایە سەمایە
قاز و قورینگی عاسمانێ
ڕیز بە ڕیز دێنە سەیرانێ
سەرسامن بۆی ڕادەمێنن
باڵ و سەر ڕادەوەشێنن
باشووی بەگ سەقر و بازی خان
چەکمەڕەق شمقاڕ و تەڕلان
هەڵۆ و شەهێن پەڕینە کێو
زۆردار ڕێی نییە بێتە نێو
دەرکران سیسارگ و خەرتل
خوێنتاڵن کەچەڵ و زگزل
خۆشی خۆشیی مێشەنگوینە
جەنگەی شیرە هەڵمژینە
هەر لە خۆی دێ دەستڕەنگینی
سەیری شانە و شانشینی
لە چێژەی گوڵ و گوڵووکان

ئاخنی شـەش گـۆشـەی دووکـان
پوختـەی پەلکی شین و سـوورە
شـیرن و سـپیی ناو پلوورە

بەمراد گەیشتنی بولبول

جـا ئەی دەنگخـۆشـەکـەی چەلەنگ
بـوێـژەکـەی بـە نـاو و دەنـگ
لـەنـاو بـاڵـدار و گـوڵاڵـە
تـەنیـا جـێگەی تـۆ بـەتاڵـە
گـوڵ ئامـێزی گـرتـۆتەوە
خـونچـە خـۆی ڕازانـدۆتەوە
جـێت لەسـەر چڵ چاکـراوە
بـەڕەی گـەڵا داخـراوە
داران ئامـادەی گـوڵبـاران
لـێـت پـیـرۆز دیـداری یـاران
واتۆ گـەییـتـە کـامی دڵت
شـاد بە بەدیـداری گـوڵت
بـچـریـکـێـنـە تـا دەتـوانـی
بـخـوێنـە بە کـامـەرانی
سـروودی جـێـژنی ئازادی
ڕزگـاری لـە نـامـرادی

جوێ بوونەوە

مـاڵـیـاوا کـۆنە هاو دەردم
بـا دوور بـێ لە ئاهـی سـەردم

تۆخۆش من هەر ژیان تاڵم
ناتوانی ببیە هەواڵم
وا باشە بەجێم بهێڵی
هەرخۆم وێڵ بم لە شوێن خێڵی
دەردی من یەکجار گرانە
هەڵوەدایم بۆ دەرمانە
مەمکولێنەوە مەمدوێنە
سووتاوم پێم مەدرکێنە
گوڵی من لە یارت جوانتر
یارم لە گوڵ خان و مانتر

چەند جوانە!

مانگ و ڕۆژ، گەلاوێژی گەش
گڕی ئاگر بەشەوی ڕەش
بۆنی خۆش، گوڵی ڕەنگا و ڕەنگ
باریکیی شیعر و خۆشیی دەنگ
زەنگی سەرشەوێن، فیکەی شوان
خشپەی وردە ماچ لە جێ ژوان
تیشکی مانگ لە ئاوی کانی
سروەی شنەبای بەیانی
لە دوور قاسپەی خاسە کەوێ
نازی بووکی هەوەڵ شەوێ
سپیایی سینە شینی خاڵ
سوورایی کوڵم و لێوی ئاڵ

زەردیی گەردن و ڕەشیی موو
تەنگیی دەم و گوشادیی ڕوو
سافیی هەنیە ڕاستیی کەپۆ
چاڵی چەن کەوانەی ئەبرۆ
مەستیی چاو قولاپەی برژانگ
سایەی پەرچەم لەسەر لاجانگ
خڕیی مەم، بڵندیی باڵا
گاڵەی تاقانە لە ماڵا
زەردەی زەردەپەڕ لەسەر ئاو
پرووشەی باران لە بەر تاو
خوڕە و چاوئەندازی هەڵدێر
بازی ئاسک، ئاوازی بلوێر
کەروێشکەی گەنم بەهاران
بەفری هاوین لە پەساران
دیمەنی کێو و نەخشی دەشت
هەر لێرەوە هەتا بەهەشت
هەرچی خۆشن هەرچی جوانن
کۆیلەی جوانیی کوردستانن

جێی ئازایان

کوردستان جێی گوردی کوردان
بێشەی شێردڕ و نەبەردان
لانکی زەردەشت و موهاباد
پایتەختی شاهانی ماد

جێگا تاجی کەیخوسرەوی
کە بووی باجی هەموو زەوی
مەیدانی گۆدەرز و ڕۆستەم
کۆشکی دڵداری زین و مەم
ڕێبازی بارامی چۆبین
جێڕازی فەرهاد و شیرین
هەزار فەرەیدوون و کاوە
سەری هەڵداوە لەو ناوە
لە ڕۆژهەڵاتی کۆن و نوێ
لە مێژوو بنۆڕە و بدوێ
لەلایەن کوردی ئازاوە
کێ ساغ ماوە و داغ نەکراوە!

هێندێک لە پاڵەوانەکانی

قازی، مستەفا بارزانی
شێخ قادر و غەوسی سانی
ئیحسان، شێخ سەعیدی وەلی
شێخ مەحموودی داری کەلی
سمکۆ، خانی ئاردەڵانی
شۆڕە سوارانی بابانی
پاشای سۆران، میری بۆتان
خاوەن زۆران، کەلی کۆتان
بازو میر عەلی جان پۆلاد
غانم و دەیسم و قوباد

بو موسلیمی خوراسانی
زەندی و ئەیوبی و ساسانی
ئەردەشێری شوانکارە
چەند شێرێکن لەو نزارە

هێندێک لە بوێژەکانی

مەولەوی و بێکەس و خانی
نالی و مەحوی و بەردەشانی
کوردی و گۆران و جزیری
حاجی و حەمدی یو حەریری
پیرەمێردی گردی یارە
چەند خونچێکن لەو گوڵزارە
وەک تۆ فرزەندی ئەو خاکەن
بولبولی ئەو خاکە پاکەن

گوڵی سەرچڵ

ئەو کوردستانەیە یارم
بۆ ویە وێڵ و هەژارم
دلبەرم ئەو دەشت و کێوەن
ئەو پڕ نەوت و زێڕ و زێوەن
کە عەنباری ڕۆژهەڵاتە
سەرچاوەی دەجلە و فوراتە
بۆ کێوانی سەربەرزی وی
عاسمان سەردەکا نەوی
فریشتە و هۆریی بەهەشتی

دێنە سەیرانی پێ دەشتی
داری کەنارای دنیایە
کوێی دڵگر و خۆش نومایە
گشت تێکوڵ و لق و پۆپە
کوردستان گوڵی سەرتۆپە
ئاخ لە بەختی ڕەش
ئاخ چ بکەم گەردوون تەرەسە
کوردستان ئەمڕۆ بێ کەسە
یەخسیری دەستی تورکانە
داگیرکراوی ئێرانە
یان پاپەتیی مارمێلکە خۆر
تێی ڕۆهاتوون دەیبەن بەزۆر
گوڵ و دەڵ و ڕێوی و چەقەڵ
دەگەوزن لە جێی فیل و کەڵ
فسۆس و کەروێشک و دەڵەک
لانیان کرد لە بورجی بەڵەک
شەم شەمە و مشکە تۆپیون
لە قەڵای سەردار خزیون
لەجێی خانزادی شەقڵاوە
وشتری گەڕ ئیخ دراوە
دەک فەلەک تەختت وەرگەڕێ
ئاگر لە بەختت هەڵگەڕێ
تورکی حیز، تریاکیی ئێران

خونکارن لەسەر دلێران
پڵنگی ڕازی کوردستان
نەتەوەی ڕۆستەمی دەستان
پاش ماوەی خانی لەپ زێڕین
دیلی چەنگی دێڵی خوێڕین
کێ دی تەنانەت بە خەون
ئازا وەبن حیزان کەون!

فریو درام

کوردی مەردم بەزەند و بەند
هاسان نەدەکەوتمە کەمەند
دووبەرەکی هێزی بردم
شێخ چەک و نینۆکی کردم
مەلای پیس دەستی گرێ دام
بۆ ناو زەلکاوی فڕێ دام
ئەنجا هێزی ئیستیعماری
پای پێدادام بە یەکجاری
نوقمی قوڕی دیلیی کردم
دزی گەلان ڕۆزیی بردم
لەناو بەرگی شارستانی
بەناو ئینسانی، نەمزانی
تا ڕووبەندی دیموقراتی
لاچوو ڕوم دی بوو بە قاتی*

---

* وشەی دیموقراتی حروفی (ڕوم دی)ی لێ لاچێ قاتی دەمێنێتەوە.

کـــــولـلۆ کـــــەوتە دەغـڵ و دانم
هـەر بـەخـــــــــــۆم بـردی تـاڵانم
چەند زۆڵـە کـــــوردێکـی زل کـــــرد
گـــرێی نـامـــووسـیـــان بۆ شل کـــرد
بەچەند قـــۆشـــێک ســـازی کـــردن
هـەرچەنـدی ویـســـــــتـی لـێی بـردن
گـــــەنم و جـــــۆ و تـووتـن و دراوم
زێـڕ و نـەوتـی بـە لـێـــــــشـــــــاوم
نەوتی کـــرمـــاشـــان و کـــەرکـــووک
«ســــــتی» لـەنـدەنی کـــــردە بووک
هی «رمــــان» و بەخـــتـــیـــــاری
بۆ «وال ســـتـــریت» چوو بە دیـاری
دەلـەســـــــــــــە و دەویـت زەنـاوێـر
گــوێلکن بە پەمـــۆی ئێـــمـــە فـــێـــر
چەرچیی مل چرچی مـــام چەرچیل
بـەنـان و ڕۆنم بـوونـە فـــــــــــیـل
***
زمـــــانم لیّ داگـــــیـــــر کـــــرا
مـــــێـــــشک و دڵم خــــورا، برا
خـوێنیـان مـژیم، گۆشـتـیـان خواردم
ئێـسـکیـان بە سـەیان ئەسـپـاردم
لای تورکــــە نـیـــوەی کـــەلاکـم
عــــــەجـــــەم بـەربـوونە لـوولاکـم

عـــــارەبیش بەشی خـــــۆی دەوێ
قـــاپێک لێـــــرە قـــەپێک لەوێ
هەر لەیەک ســـەعـــات و یەک دەم
عـــەرەبم و تـورکـــیـــشم و عـــەجـــەم
پێم دەڵێـن تورکی کـــــێــــــوانی
یان لە قـــەحـــتـــان و شـــەیتـــانی
یەک دەڵێ مـــێـــژوومـــان یەکـــە
ئەگـــەر بشت خـــۆم دەنگ مـــەکـــە
***

خەیاڵ ئەکەن

بـــەڵام بـــە هـــەزار هـــێـــنـــدە دەرد
نـامـــــرم، ســــــەریان داوە لـە بەرد
مـن بە بـانیـــــــپـــــاڵ نـەمـــــردم
چەنگیـــزخـــان قـــڕی نەکـــردم
ســـەلیـــبی چوون، مـــرد گـــەزەنفـــۆن
کـــــورد بە زیادەوە هەر وەک خـــــۆن
شـــــا عــــــەباس لە بنەی نەهێنام
تـۆزی بـەبا بـوو مـن هـەرمـــــــــام
بەشـــێـــر نەخـــورام، دێڵـــە ڕێوی
دەم خـــوا؟ های بە کلکی خـــێـــوی
گـــــەل خــــواردن گـــەلێ گـــرانە
نایبـــــا ڕیـخـــــۆڵـەی ئەمـــــانە
ســـــەد ســـاڵ جـــوورابم، خـــورابم

قورسم هەرگیز هەزم نابم
پارویێکم چیڕ و دڕکاوی
کێ بم خوا دەبڕم هەناوی
لە چاویانڕا سەر دەردێنم
هەتا سەر هەروا نامێنم
بەرخ هەر بن سەوە نابێ
ڕۆژێک دێ شاخی پەیدا بێ
زەوی دەگۆڕێ و دەگەڕێ
هەردەم دێنێتە ڕووپەڕێ
لەو چەرخ و خول و گەڕانە
سوورێکیش بەشی کوردانە
بەرەو منیش دەخولێتەوە
نۆرە گورزی مەش دێتەوە
نەخوازە لەم چەرخی بیستە
گاڵەی دنیای کمۆنیستە
ڕێ و شوێنی لینین هەیە
سوڤێتستان و چین هەیە
ئاڵای بەرزی کرێکاری
هێناویە موژدەی ڕزگاری
بە ملیار خەڵکی ڕۆژهەڵات
ئازا لە ئیستیعمار هەڵات
چین داری بۆ ئامریکا کرد
کەللەی سەری پڕ لە کا کرد

چەند چەرخە ئینگلیزی گلاو
هێندی تالآن کرد و چڵپاو
ڕفاندی، کڕاندی، ساندی
دیتت چۆن کۆمەڵی گاندی
بە ڕۆژو، بە تەشی ڕستن
تەنەکەی دەکلکی خستن!
سۆکارنۆ هۆڵەندی چڕاند
هیند و چین فەرانسەی دڕاند
لەو کونەوە بێ ئەو بایە
چۆن هەلێکی منیش نایە؟

***

شۆڕش ئەکەم

هاکا دیت منیش ڕاپەڕیم
خوڕیم، گوڕیم، چڕیم، دڕیم
سەپان و پاڵەی دڵ پۆلا
لە شار و لادێ، لەچۆلا
کوتک لە سەر شان، داس بەدەس
دەبێتە شۆڕشگێڕ هەرکەس
خۆ وەشێرن خوێڕی و قزە
بمرێ هەرچی حیز و دزە
چەک لە چنگ زۆردار دەردێنم
نق بکا سەری دەشکێنم
ڕیشی ڕیخنی شێخ دەبڕم

مەلای لابەلا زگ دەدڕم
زۆڵە کوردی بێ ئابڕوو
دەنێرمە سەر هۆرەی بەڕوو
ڕووی گوندی خۆران ڕەش دەکەم
ئاو و زەوییان دابەش دەکەم
لە کێژ و لاوی جووتێران
پاڵەوانی نەوەی شێران
هێزی کوردستان پێک دێنم
تۆڵە لە دوژمن دەستێنم
بگا و مەکوش، گێلدم، ئوێلدم
یایومە تێ ناگەم کوردم
کێ خواردوومی دەڕشێتەوە
کێ لێی دام لێی دەدرێتەوە
لە گورگیان کڕیاری پۆستم
بۆ بێ زۆریان یار و دۆستم
ئەویش بێ بەش بوون وەکو من
ئەویش خوێنی مژتوون دوژمن
دوژمنی گەورە ئیستیعمار
ڕۆژهەلات کوژەی شینە مار
مەردم خۆرەی چەرموو چەرم
بێ بەش لە شوورەیی و شەرم
لەگەڵ تورک و عارەبی چاک
گەلی ئێرانی باش و پاک

دەست لە قەدی یەک وەردێنین

ڕیشەی ئیستیعمار دەردێنین

حەزبای خوێنمژی هەژاران

بەگەل دەکەین بەردە باران

سەر و گوێی بە داس بە چەکوچ

دەبڕن دەجنن چ کوڕ چ کچ

ڕێ نادەین خەونیش ببینێ

کە زل بوو لەسەر زەمینێ

لێی حەرام دەکەین ئەو خەوە

مەرگی سەگی هار چل شەوە

پشت بەکام هێزی دەسپێرێ

کوێ ماوە خۆی لێ وەشێرێ!

کوودەڵەی دەلەسە و چەرچیل

ئێمە دەیان گرین بە دیل

وەک گیسکی مس لە بەهارا

بن کلکیان دەکەین بە دارا

نیشتمانمان دەکەین بژار

خوێنمژ دەبڕین لەسەر هەژار

جا نۆرەی بەزمە

ئالای سێ ڕەنگی ڕەنگینم

لە پۆپەی بەرزان دەبینم

دەلەرێ و دەشەکێتەوە

دەردم ساڕێژ دەبێتەوە

برین لە گیانم نامێنێ
دەم و دەست گوشتەزوون دێنێ
ئەودەم بە کوێریی نەیاران
گشت خاکەلێوەی بەهاران
بۆ جێژنی ڕزگاری و سەرساڵ
کیژۆڵەی کورد و کوڕ و کاڵ
باڵابەرزان و چاومەستان
دێن لە هەموو لای کوردستان
لە کوێ و لە کوێ؟*
لە عەزیز، بتلیس و ماردین
زارا و مەکس و کلس و عیفرین
دەرسیم، ئەرزەڕۆم، ئەرزنجان
بایەزید و سعرد و وان
مەلاتیە و دارندە و بۆستان
دیاربەکر و جزیرا بۆتان
باش قەڵا و خۆزات و پاڵۆ
مووش و چۆڵەمێرگ و ماکۆ
کنج و کەیفی و ساریقامیش
سوێرەک و عەنتاب و مەرعیش
عامودە و دەرباسی و ژەنگار
تا قامیشلی و عەرەب پینار

* هەرچیی لەو بەندەدایە ناوی مەڵبەندەکانی کوردستانە.

ئەسکەندەروون، ئۆرفــە، خــەرپووت
عــەقــرە، مــووسل، عــمــارە، کــووت
مــیــدیاد، ئامــێــد، دهۆک، زاخــۆ
کــفــری، کــەرکــووک، هەولێــر و کــۆ
ڕەواندز، هەڵەبجــــە، پێنجـــوین
مـــــەندەلی و تووز و خـــــانەقین
کـــرند و قـــەســـر و خـــوســـرەوی
شـــــوشــــتــــەر و بەندەر پەهلەوی
بەنــدەر دەیــلەم و بــەهبـــــــەهان
خـــورەمـــاباد و ئیـــســـفـــەهان
مــەلایر، مــەســجــیــد سولەیمان
ســـوڵتـــان ئاباد و تویســـەرگـــان
شـــەهری کـــورد، سنە، هەمـــەدان
کــرمــاشــان، ســەقــز، هەورەمــان
ســـــــەردەشت و بانــە تــا شنــۆ
تــا ورمێ و دیــلــەمـــــان و خـــــۆ
نەغـــەدە و شـــاپوور و ســـەڵمـــاس
لـــە هـــەردوو بـــەر ئـــاوی ئـــاراس
مــیـــاندواو ، شـــاهین دژ، بۆکـــانی
مـــــەهابادی و ســـــولەیمانی
چییان لە بەرایە!
بـــــەبــــــەرگـــــی ئـــــاڵ و والاوە
هـــەرچـــۆنـــێ لـــە نـــاویـــان بـــاوە

شاڵ و شاپک، کەوا و پاتۆڵ
جل تەنگ و نێفەک فشوفۆڵ
کوومی سوور، شەدە و جامانی
تەپلەی لە بان خولامانی
کەوای شۆڕ، فەرەجی و پەستەک
مرادخانی و عەبا و کورتەک
کنجی دێوجامەی بۆتانی
ئەنگوچکی شۆڕی سۆرانی
دەرپێی سپی و چۆغەی گرژاڵ
کەوش و کەڵاش دەبنە هەواڵ
کوڕگەل هەمووی شۆخ و لاوە
بۆ کچانیان چاوە چاوە
جل و خشڵی کیژان
هەزار ڕندێ و شەمێ و زارا
سەرتاپا خامەک و خارا
سایە و کراسی کەمبەرچین
لە هەزار ڕەوشێ و نازەنین
پەلک و قەتارە و گێل گێلە
کەمبەرە زێو، پشتێند شێلە
لاسەرە و بازن و خڕخاڵ
کلۆجەی مەخمەر سوخمە ئاڵ
تۆق و تەلیسم و لاگیرە
گۆبەرۆک، ملوانکە لیرە

گـــواره و کـــرمــــەک و دەرزیـلە
مـێـخـەکـبـەند و ئەنگوسـتـیلە
حـــەمـــایەل، بازوبەندی قـــۆڵ
لوولە و قـاش، خـرینگە و مـەنگۆڵ
بـەرمـــــوور، گـــــەردانـە، پاوانـە
سـڵـسـڵـە و پڵـپـڵـە و لەرزانە
خـــەزێم شـــۆڕ، دەســمـــاڵ بە ئۆیـە
کـــــــڵاوزێـڕ بـە دابـی کـــــــۆیـە
چەند جۆر هەڵپەڕکێ
لەســــەر چناری گـــوڵعــەنبــەر
یان لەسـەر کـانیی مـام قـەنبـەر*
دیـتـت لەســــــەد لا هـەڵ خــــلا
ڕاست و چەپی و هـۆرزێ و مــــلا
ڕۆینە و سێ پێـیی و شـێـخـانی
دووپێی چۆمی مـــەجـیـد خـانی
بەزم گێڕەکان
دەنـگ خـــۆش دەیـگـێـــڕن بە بەندان
حــەمـە جـەیران، عــەلی خـەندان
تایەر تەوفـــیق، گـــەردی و ڕەمـــۆ
کـــــاوەیس و ڕەشـــــۆڵ و کــــوڕۆ
ئەحـمـەد گـوزەڵ، مـەجـە گـڕوێ
هەلامـــە و حـــاجـیلە و مـــاملێ

* سەرچنار: سەیرانگایە لە سولەیمانی. * کانیی مام قەنبەر: سەیرانگایە لە مهاباد.

فەوزیە و ئەڵماس، مریەم خان
نەسرین شێروان، مەنیج حەیران
سێلاق، سەرشین، کەریمە کوێر
مامی سێوانیش بە بلوێر
سەرمابردوو بە دەفەوە
هەڵ دەخولێ بەبەر سەفەوە
مەلا کەریم، قادری ئەولا
هەرکەس لە سووچێ لە هەولا
بە تار و دنبەگ بە گەواڵ
چووزەلە و کەمان و شمشاڵ
لاوی یەزیدی بە تەنبوور
دیلان جۆش دا ساز و سەمتوور
لێدەن شێخۆنادۆ و خەمە
دەهۆڵ و زورنا دەم دەمە

هەی لەو گۆوەندە

دەبێتە بەزمی ڕەش بەڵەک
شیر و شەکر دەگەن بە یەک
هەڵ تەکانە دەست کوشینە
ڕان بەڕانە ڕێک خشینە
ڕەشماڵی زوڵفی تاتایی
دەدرێن لە سمێڵی خورمایی
ئارەقی سپی و ئەسمەران
دەتکێنە سەرگۆی خەنجەران

خوێی سەرکوڵم و تەنکە لێوان

دەڕژێنە نێو شەکرە سێوان

خۆبادانی کەمەرشلان

چاوبڕکێنەی چاو بەکلان

لەرزەی مەمکی بالابەرزان

خێرو خۆشی دەکەن هەرزان

بەگەل خرمەی پانی بەرز

دەلەرزێن دڵی عەرز

لەسەر شینی سپی بەلەک

شێت دەکەن مەلەک لە فەلەک

کەفەڵی خڕ و مەچکی پڕ

هەڵخڕین کەسەر دەکەن قڕ

کێ بە کێیە لەوان دەمان!

کوڕ هەلە دەس بەرنە مەمان

هەرچەند خۆش ڕابوێرن کەمە

چ ڕۆژی لۆمە و لەقەمە

دوای ئەو هەموو ژینە تاڵە

دەرد چێژتنی ئەم چەند ساڵە

چێژەی ئازادی دەچێژن

کوڵ و کۆ بە خەم دەڕێژن

دڵ بۆ یەکتر دەکەنەوە

سرتە دەکەن بە کەنەوە

دڵ تەڕن و لاون و نازەنین

سرته و پێکەنین هەر چ نین
لەو دەم لەو ڕۆژە لەو جێیە
ماچ و مووچیش عافووی لێیە
زیقە و تریقەی منداڵان
حیلکە و کۆکەی کۆنە ساڵان
دایک و بابی کیژ و لاوان
یەکتر دەدوێنن بە چاوان
دەبینەوە هاواڵ
بولبول منیش ئەودەم سازم
وەک تۆ دەگەم بە دڵخوازم
دەڕەوێ تەمی هەژاریم
بەس دەکەم لەناڵە و زاریم
بەستەی دڵداری دەبێژم
دوڕ دەڕێژم، گوڵ دەنێژم
دەدەم پەسندی ئازادی
دنیایە داخنم لە شادی
دەگەڵ تۆدا دەچریکێنم
بەستەی خۆمت پێ دەخوێنم:
ئەمەش بەستەکەیە
کوردستان ئەی نیشتمانم
هێزی دڵ، ئارامی گیانم
جێی سەربڵندی و شانازی
تا دڵ دەخوازێ دڵخوازی

گوڵی پشکوتووی بێ پاییز
سیس نابێ و ناوەرێ هەرگیز
مێشکم، هەستم، بیرم، ژینم
بۆ تۆن ئەی گیانی شیرینم
تا زیندووم هەر تۆی مەبەستم
خۆشم دەوێی دەت پەرستم
بشمرم لەشی بەگڵ بوو
دەڕوێنێ چەند گوڵ و دڕوو
گوڵم بۆ دەستی دڵدارت
چقڵم بۆ چاوی بەدکارت
گیانیش دەفڕێتە عاسمانت
ئەوسا تێر دەکا سەیرانت

***

ساڵی ٥٧ لە سووریاش وەک جێگەکانی تر لاوان خۆیان ساز دەکرد بۆ بەشداربوون لە فستیوالی لاوان لە مۆسکۆ. لەسەر داخوازی چەند برادەرێکی کورد، سروودی لاوانی جیهانیم بە کوردی نووسی:

سروودی ئاشتی

ئاشتی خوازان جەوانی مەردوگورد، مەردوگورد، مەردوگورد
باوی چەکداری شەڕانی کەوت و مرد، کەوت و مرد، کەوت و مرد
ئێستە هەمووی مە بەعالەم ئەدەین گش دڵ خوا
بەد فەڕی پیس نەعەرەتەی مە هێزی برد هێزی برد

***

* بەندەکەی سەرەوە لەو سروودە لە پێشدا و لە پاش هەرسێک بەندەکانی تر دوپاتە دەکرێتەوە.

١

لاوی هەردی گش بران ڕۆژ و شەو هەر خەریکی خەبات
ئاشتی خوازان وەک چران تیشکی وان بەختی ڕەش ون دەکات
وێکڕا گەلانی جیهانی دەیلێ بەگیان و زمانی:
چینی جەوانین، هیمی جیهانین خۆشی دەکەین دنیا

٢

چەک فرۆشی پارەدار، هەوڵ ئەدەن هەڵ ئەکەن توونی شەڕ
خەڵکی دنیا بوون شیار، ناچنە شەڕ بۆ خودای فێڵ و گەڕ
لاوین بناغەی جیهانین، جێگەی نیازی گەلانین
خۆشیی زەمانین، مایەی ژیانین، پڕ ئارەزوو و هەویا

٣

لاوی ئازای کورد زمان وەک پڵنگ ڕۆژی جەنگی وڵات
ناوی دەرکرد بێگومان زاگرۆس پێو دەڵێ و ئارەرات
ئێمە دەنێژین نەیاران خۆشی دەدەینە هەژاران
گش پاڵەوانین، شێری ژیانین لە دوژمنان وریا

***

قبور البیض، سووریا، ٢٠/ ٧/ ١٩٥٧- ساڵی ١٩٥٧ منیش بەنیازبووم کە بۆ بەشداربوون لە فێستیواڵی لاوانا بچمە مۆسکۆ، بەڵام تەگەرەی تێ خرا. ناچار چەند مەقالێکی هاوارنامە و ئەم شیعرانەم بە برادەرێکا نارد کە لەجیاتی خۆم بچن، بەڵام برادەرەکەش گوایە لە بیری چووبوو کە نیشانی کەسیان بدا، لەم شیعرانەدا بۆرەگلەییەکم لە مۆسکۆ کردووە کە نەدەبوو بەرانبەر بە کوردی هەژار ئەوەندە بێ پەروابن:

شەوێک زیندان

شەوە نیوەشەو، دنیا خامۆشە
وەک ئازیەتباران زەوی ڕەشپۆشە

هەناسەی ساردە با دەناڵێنێ
هەور دڵ پڕە، ئەسرین دەڕژێنێ
تاک تاک ئەستێرە لە ئاسۆی مەلوول
دەڕواننە شینگە وەک پیاوی فزوول
ڕمبەی پێلاقە و هەڕەشەی زۆردار
شەقەی قامچی و دار تێکەڵ بە هاوار
پڕیشکە و فیشقەی خوێنێکی ئازاد
لەدار و دیوار دەنووسێ «هەی داد»
گزیر دڵ ڕەقە، مووچە، خوێن تاڵە
کوتەکی دەستی زاڵمی زاڵە
لە جوابی ناڵە دەحیلکێتەوە:
کوردی چۆن بە زەم پێتدا دێتەوە!
ئازادی خوازی! بەشت مردنە
هەقی کوردستان پاماڵ کردنە
تۆی چقڵی چاوی هێزی ئیستیعمار
دەبێ بت نێژم لە ڕێگەی دۆلار
نووسیوتە «مۆسکۆ کۆشکی کرملین،
قەلای ئازادیخوازانی زەمین،
باڵداری هیوای وەتەنپەرستان،
جارێک بابێتە سەیری کوردستان»
بە کام دەست ئەمەت نووسی بیبڕم
کام دڵ ئەمەی خواست تا هەڵیدڕم!
زمانم بەستووی نەمهێشت بخوێنی!
بەچی پەڕندەی هومێد دەدوێنی!

چی بۆ دادەنێی! کـــــوا دان و ئاوت!
فرمێسکی چاوت! جەرگی سووتاوت!
ئا! هیوات وایە تێ بگا مەبەستت
لە زرەی زنجیری پێوەند و دەستت!
ملیۆنەهای کورد دەتەوێ بژین!
ڕزگاربن لە ژێر زۆری و خوێن مژین!
نەتزانی ڕێگەی هیوات گیراوە!
دەرفەت براوە چارەت نەماوە!
دەورەم تەنیوی بە پۆلا و ئاسن
هەیهاتە بێلم گەلان بتناسن
کوندی پەیمانی بەغدات لە سەرە
دان و ئاودەری ئایزەنهاوەرە
عەدلی لاوازی شەل و نوقوستان
ناگاتە چیای ڕژدی کوردستان

***

لەناو هەنیسک و غەڵدەی خوێنی دەم
جواب ئەداتەوە نووزێک بە حاستەم:
لێم بدە، بدڕە، بکوژە، ببڕە
ناموس بفرۆشە، نانی پێ بکڕە
خوێن بمژە، پێستم لە دار هاڵێنە
لە سەرمن ئێستا هێزت بنوێنە
جەمی دوارۆژی تۆشە و ئیستیعمار
چل شەوە مەودای ژینی سەگی هار
هێزی هەژاران دنیا داگرە

بۆ پووشی گیانی خوێنمژ ئاگره
هاکا گوڕاندم له چیا و نوالّان
گیانی تۆ و ئاغات دەڕوا بە تالّان
نامێنن نە تۆ نە زەناوەرت
بەداری بێستان دادەکرێ سەرت
دەبێ پەیمانتان مردار بێتەوە
لەسەر گۆڕینگۆ سەربنێتەوە
بە کوێری چاوی دالّاس و بەیار
کورد دەبن ڕزگار ورد دەبن نەیار
لەناو گەلاندا خۆمان دەنوێنین
بەسەربلّندی سەرمان هەلّدێنێن
یاری ئازادی دەگرینە باوەش
ڕۆژی ڕوون هەلّدێ لە پاش شەوی ڕەش

***

دمشق، سووریا ٢٥/ ٧/ ١٩٥٧- تەلّقینی بەعەرەبی کە لەسەر مردوانی دەخوێنن ئاوا دەست پێ دەکا «ئەی بەندەی خودا کوڕی کارەکەر(کەنیز)ی خودا». منیش ئەم تەلّقینەم هەر لەو بارە هەلّخستۆتەوە. هێندێک لایان وابوو کە گوتوومە «گەر دین ئەمەیە تا دوایی... گوناحە...» بەلّام ئەگەر تێگەیشتوانە سرنج بدەن ئەزانن چم وتووە و نیازم کفر و گوناح نییە... مەولەوی لە مەسنەویدا ئەلّێ«گەر پیاو چاک وابێ نەحلەت لە پیاو چاک»:

تەلّقین بە کوردی

ئەی بەندەی خودا کوڕی کارەکەر*
گوێ بگرە لەناو گۆڕی تەنگەبەر

---

* بەندە بۆ پیاوە بەلّام بۆ مردووی ژن دەبێ بلّێن: کارەکەری خوا کچی کارەکەر.

له دنیای بێفەڕ کۆچت کردووه
له ئەولای بێگەڕ خانووت گرتووه
تۆش وەک مردووی تر وەک هام فەردانت
دووپەری خودا دێنه سەردانت
دووی ددان زەردی سووری چاوشین
به گورز و مەتاڵ، به تەوەرزین
تۆزێ مرومۆچ، ڕووتاڵ و تفتن
بەڵام وەک دەڵێن «بەگفت و لفتن»
هەزار جار بڵێن «کوا مەڕنەمووکە»
بێدەنگ، قڕوقپ، لێت نەیه جووکه
گەر تێشت هەڵدەن پێشت دادەن تف
بڵێ من کوردم، زمان مایەعرف
له دار مەترسێ گوێ مەدەره جوێن
ناچاریان بکه به کوردی بدوێن
ئەمجار به زمانی شیرینی کوردی
خۆت هەڵه مەکه، هێدی، بەوردی
بێژه: لالۆ، خوا و پێغەمبەر هەقه
کوردی هاسانه و عارەبی ڕەقه
باسی مردن و هەستانی دوایی
خۆ ماندوو نەکەن با بەخۆڕایی
بڵێ: کورد لەسەر دنیا مردووه
دەمێکه قیامەت لەوان ڕابووه
بێ بەرگ و پێڵاو، بێ نان و بێ دۆن
تورک و عەجەم و عارەب دەیانخۆن

کورد ژێر چەپۆکە و ئەو خاوەن زۆرن
برای موسوڵمان، موسوڵمان خۆرن!
با لە خوا پرسن: گەر دین ئەمەیە!
گەپ و گەمەیە و زیانی مەیە
دینێ بەشی کورد بخاتە بن لیچ
سەد بار گەورە بێ نامەوێ وە هیچ
وەرامی بەهەشت زۆرباش دەزانی
خۆت خەڵکی چیا و دەشتی کوردانی
باس بکەی ئاو و هەوای کوردستان
کوڕ و کچی جوان، پێ دەشت و کوێستان
شینایی و کانی و باغات و میوە
پێت باوەڕ دەکەن بەهەشتت دیوە
دۆزەخیش وێنەی لە دنیا پڕە
چۆڵی عارەبی گەرم و قاقڕە

***

بادگودەزبیرگ، ئەڵمانیا ، ١٥/ ٨/ ١٩٥٧- ساڵی ١٩٥٧ وەک لە پێشەکیدا گوتم بەرەو مۆسکۆ چووم، هێندێک لە برادەرانی عێراقی و سووری نەیانهێشت و لەچیکوسلۆفاکیاوە دەریان کردم. مانگێک لە ئەڵمانیادا سەرگەردان خولامەوە. ڕۆژێک لە سەر چۆمی (ڕاین) غوربەتیم هەستابوو، ئەم شیعرانەم هۆندەوە:

فرمێسکی هەژارێک

لەسەر چۆمی «ڕاین» لە ڕۆژگارێ جارێ
تکا ئەشکی ئاوارە کوردێ، هەژارێ
بەسەریا خوڕی: کوێندەریی ئەی تکەی سوێر
ئەتۆ و ئێرە چی دەنکە فرمێسکی بێ خێر؟

وتی: ئاوی چاوی کوڕی کوردستانم
لە دەجلە و فوراتڕایە ناو و نیشانم
لە زێڕینە ڕووود و تەتاهۆ سەلامێ
لە بەژنت لە چل چەشمە پێمە پەیامێ
لەسەرخۆبە ئەی ڕاینی شۆخ و شیرین
شتێک بوین ئەمەش گەرچی ئێستا ئەسیرین
هەچەند دیل و بێچارەشە نیشتمانم
ببەخشە لەجێی تۆی بە خۆشتر دەزانم
چ کەڵوە و چ سیروان و ئاوێزەڕۆیە*
بە دیمەن هەمووی شۆخ و شەنگتر لە تۆیە
ئەگەر لادەچێ ئەم تەمەی نەگبەتیمان
بەخاوەن دەبێ کێو و چۆم و زەویمان
لە دڕکی نەیاران بژارێکی دەکرێ
هەزارانی وەک تۆ لە شاباشی دەدرێ
بەڵێ ئاوی چاوم لە دڵ هەڵکزاوم
لەڕێی سەربەخۆبوونی کوردان ڕژاوم
وتی ڕاین: ئەی تیشک و هێزی دڵی من
وەرە باوەشم بت بەمە بەحری بێ بن
بە هاوار و دادت موحیت بشڵەژێنە
لە چەپگەردی گەردوون بەشی کورد بسێنە

***

* دجلە، فورات، زێڕینەڕود، تەتاهو، چل چەشمە، کەڵو، سیروان، ئاوێزەڕۆ: ناوی هێندێک لەو چۆمانەن کە لە کوردستاندان.

چەند ساڵێک لەمەوبەر هێندێک لە کمۆنیستەکانی ناوخۆ ڕازی نەدەبوون باسی کورد و کوردستان بکرێ کە گوایە گەلپەرستی وەبەر مارکسیەت ناکەوێ! کەچی کوردەکانیش هاواریان بۆ ئازادی عەرەب و عەرەبستان ئەکرد و هیچ زیانیشی نەبوو. لەو سەردەمانەدا ئەم دەمەتەقەم نووسیوە کە لام وایە وێنەیەکی ڕاستەقانییە بۆ ئەو تەرزە کەسانە لەو سەردەمەدا. بەڵام نابێ لە بیرمان بچێ کە ئێستا کمۆنیستەکانی ناوخۆ دان بەمافی گەلی کوردا دەنێن و لایان وایە ئەبێ کوردستانیش وەک هەموو وڵاتانی تر ئازادی خۆی وەرگرێ. لاشیان وایە ئەو کەسانەی ئەودەمە خۆیان لە باسی کوردستان ئەبوارد بەهەڵەدا چووبوون.

دەمەتەقەی پیرۆت و بایز

پ ـ بایز لەمەڕ تۆ خەبەرێکم بیست
ب ـ خۆمن لەمێژە بوومە کمۆنیست
پ ـ پێم ناڵێی مانای کمۆنیست چییە؟
ب ـ بەبێ جیاوازی خێر و خۆشییە
گش ڕزگار دەبن گەلانی زەوی
فەرقی نامێنێ بڵند و نەوی
دەبنە برای یەک سپی و زەرد و ڕەش
هیچ گەلێ ناکرێ لە ژیان بێ بەش
ڕەشی ئەفریقا و سپیی لەندەنێ
هەرتک وەکو یەک بەشیان ئەدەنێ
ون دەبێ ناوی دیل و کۆلەدار
لەقامووس دەڕوا وشەی ئیستیعمار
پ ـ ئۆخەی مام بایز بۆ موژدەت ئۆخەی
ئەو دەورە خۆشەی کەی دەبینم کەی؟
ئەوسا لەسایەی ئێوە کۆمنیستان
سەربەخۆ دەبێ خاکی کوردستان
ب ـ چت وت کوردستان؟ تۆ گەلپەرستی؟

ڕێگەی پێشکەوتن لە خۆت دەبەستی؟
نیزاڵ و کفاح نازانی چییە؟
دەیالەکتیکت ئاگا لێ نییە؟
کێ کەلیمەی کورد بێنێتە سەر زار
دیارە قەومییە و پیاوی ئیستیعمار
ئەگەرچی مارکس، ئینگلز، لینین
دەڵێن: بێ فەرقن گەلانی زەمین
بەڵام پێشکەوتووی عارەبی زانا
ئەم قانوونەیان بۆ کورد وەلا نا
چونکە کورد لە ژێر چنگی عەرەبن
کورد سەربەخۆبن، عارەب گەڕ ئەبن
بخوازە گانا و سودان ڕزگار بن
کورد بۆ عارەبان با هەر ژێربار بن
کۆمەڵی سووری جەنوبی چرووک
چۆن بەڕێ دەچن بێ نەوتی کەرکووک!
داهاتی شیمال لە خۆیان ببڕن!
قەراجیان نەبێ، گەنم وجۆ بکڕن!
هەواڵی عارەب هەواریان ناوێ!
هاوین چۆن بژین دوور لە شەقڵاوێ!
بێ ڕۆنی کۆیی و ماستی هەولێری
برای عەرەبمان دەگرێ شەوکوێری
برنجی ماڵوان، تووتنی ڕەواندز
نابەخشن بۆ سەد مارکس و ئینگلز

زاخۆ و خانەقین تا جەبەلحەمرین
لە دەست خۆنادەین بۆ گفتی لینین
پـ ـ باشە مام بایز. ئەوە نەوت و ڕۆن
با بۆ عارەب بێ جەهەننەم بیخۆن
ئەی بۆ ئازادی بەرگ و زمانم
دەڵێی چی بایز، تاعوونی گیانم؟
بـ ـ چی ئیستیعماری رەجعی کردوویە
نابێ بمێنێ هەواڵ فەرموویە
بە کوردی خوێندن تەفرەقە دێنێ
هەر کوردی گوتن نابێ بمێنێ
چۆغەی فش و فۆڵ شەدە و جامانە
مایەی نەگبەتیی شەعبەکەمانە
یەکیەتی مانای پاتۆڵ فڕێ دەین
پێ خاوس بڕۆین عەگال گرێ دەین
دەبێ لە مەرحووم فێر ببین ئەدەب
خۆی عەرەب نەبوو ببوو بە عەرەب
با شیوعی کورد قەومیی عەرەب بن
هەر بژی عەرەب لە سەر و لە بن
بـ ـ بەخوا مام بایز هێشتا هەر کەری
کەی دەبیە ئینسان قوڕت بەسەری؟
ئاخر تۆم کوردی بۆیە فەوتاوم
هۆرەم لەخۆمە بۆیە قەڵشاوم
یاری نەیاران دەکەی خۆت بخۆن

کێ بیستی لەناو چەرخی تازە و کۆن
مەڕ لە بەرخۆڵەی خۆیان نەبان بن
بچن شیردەری بێچوە گورگان بن
بۆ کورد بیری تۆ و بەیار هەریەکە
بەڵام تۆ بێ چەک ئەو خاوەن چەکە
لەناو عارەبا ئەمتاوێنیەوە!
سەڵا لە عەقڵت بە چاوێنیەوە!

***

قبور البیض، سووریا ٥/ ١١/ ١٩٥٧- هەوەڵ مانگی دەسکردی سۆڤیات هەڵدرا، زۆر کەس لە نووسەران پێیان هەڵ گوت، منیش ئەم سکاڵایەم لەگەڵ کردووە:

سپۆتنیک

مـانگە چکۆڵەی سـۆڤـیـاتی مـەزن
جێ بێـڵـە هەرچی تیـژ و خـۆش بەزن
وەک ناوی سـۆڤـێت بگەرە بەرزی
وەک کـمـۆنیـزم دەورە دە عـەرزی
بگەڕێ بفـڕە سـەیری جـیـهـان کـە
فرمێسکان بسڕە دەردان دەرمـان کە
با لێ قـەومـاوان ناوت بپـرسن
خـوێنمـژی گـەلان با لێت بتـرسن
ڕۆژێک ڕا ببـرە بە «لیـتـڵ ڕۆکـا»*
با زەنگی خـۆران بێن بەسـەر چۆکـا

* لیتڵ ڕۆک: شارێکە لە ئامریکا ڕەشەکانیان زۆر لێ کوشت.

بادەوە بۆ سەر جەزایر، عومان
با بۆسەرکەوتن نەمێنن گومان
هێندێ دلّداریی ئافریقا دەوە
بابزانن ڕۆژ دێ و کورتە ئەو شەوە
پێک پێکێ لەسەر خوارووی جزیرە
چیدی نەترسن لە شێرە پیرە
دەستم دامێنت ئەی مانگی ڕووناک
وا سوێندت ئەدەم بە باوەڕی پاک
لەپێش ئەوەدا بچیەوە مەسکەو
ئەگەر هیچ نەبێ شەوێک نیوەشەو
سەرێک هەلّێنە لە کوردستانم
تێ بگە چۆنە مالّی وێرانم
کانگای نەوتانم جێی زێڕ و زێوم
بەهەشتی دنیا ، پێدەشت و کێوم
وا داگیرکەران دەمیان تێ ناوە
هەر کوردە ماوە و بەشی خوراوە
ببینە چیام بوونە بنکەی شەڕ
مام سام لەوێوە پێتان دەکا گەڕ
ئەی مانگی سۆڤێت بۆ خۆت دەزانی
جیران هەقی هەس لەسەر جیرانی
شەرمە بۆ ئێوە هێندە گەلی کورد
چەکمەی ئیستیعمار دەیان هاڕێ ورد
ناتوانێ بدوێ کورد بەزمانی خۆی

هومــێـدی تەنیـا گـەلی تۆیە و تۆی
ئێــوە یاریدەی دووردەســتـان دەکـەن
چۆن دەبێ سەیری کوردستان نەکەن؟
پێشوو دەیان گوت: دوعای عومەری
کــوردی خــســتــۆتە ناو کــوێرەوەری
ئێــســتـا بۆ دوعــای دالاس گــیــرایە
ئـەم زۆرە تـاکـــــــەی لاتـان ڕەوایـە!
بلێ بەسۆڤـیـات کـورد هاوار دەکەن
یارییەکـیـان بکەن خۆ ڕزگـار دەکەن

***

قبور البيض، سووريا ٥/ ٤/ ١٩٥٨- ئەم کورتە نومایشەشم کە هەر بە هومێدی یارمەتیدانی سۆڤیەت نووسیوە خەیاڵەکەم لە هەڵدانی مانگی دەسکردیانەوە بۆ هاتووە:

جوچک و سپۆتنیک

تازە تاو هەڵاتووە، کەڵەشێرێکی سووری پۆپە لار لەسەر لاقێک خۆی لەبەر خۆرەتاو هەڵخستووە، مریشکێکی زەردی سەر بە کڵاوە بە قرتەقرت دان بۆ جوچکان هەڵدەگرێتەوە، سێ منالی ڕووت و پێخواسی کوردیش لە تەمەنی چوارپێنج ساڵیدا لە ترسی سەرمای بەیانی هاتوونە بەر بەرۆچکە و هەڵیش دەلەرزن و سەیری جوچکانیش دەکەن. جووجەڵەیەک مل قوت ئەکاتەوە و دندووکی لەدایکی نزیک ئەخاتەوە و جیوجیوێکی دەکا:

جوچک:

تــازە تــێــکـولـم شـکـانـدبـوو
خــــــۆم بـن بـاڵـت خـــــــزانـدبـوو
لە خــــــەومــــــا دیم بـاڵداری زەرد
بەجــێی هێــشت زەوی و دار و بەرد
کـــۆلارێکی بەرهات کـــوشـــتـی

هەڵۆ خــۆیان وەشــارت گــشــتی
مـــانگیـــشی دایە پشـــتـــەوە
مریشک:
قـی قـی ئـەوە زیـنـدە خـــــــەوە
جوچک:
دەیسـا چبـوو ئەو جـیک جـیکە؟
کەڵەشێر:
قـــوقـــو، ئەوە ســـپـــۆتـنیکە
جوچک:
کـــردوویە کـــام تیـــرەی مـــرۆڤ؟
کەڵەشێر:
ســـەوێت زەمـــانی خـــرۆشـــۆف
مریشک:
لـەو ڕۆژەوە ئـەمـــــــــــە دیـارە
بـێ تـرس بـوویـن لـە کـــــــۆلارە
جوچک تێکڕا:
لەســایەی ســۆڤــێت دڵشــادین
لـە چـنـگ کـــــــۆلارە ئـازادیـن
مناڵەکان:
بـێـــــــژن وەدەم چـیـنـەی هـەرزن
کـــوردیش دەرچن لەدەست دوژمن
جوچک:
یاخـــوا دەرچن، یـاخـــوا دەرچن
***

بەغدا ۱۰/ ۱۰/ ۱۹۵۸: بەڕاستی زۆر دڵتەنگ و ناهومێد ببووم، پەیمانی بەغدا لە هەڕەمەدا بوو. هەروا هێچک ئەکێشرا و ئاڵقە لەگەڵی کورد تەنگ ئەکرایەوە و هیچ دەرەتانی پشوودانی نەمابوو. کەچی لەپڕ سەرلەبەیانییەک بەدەنگی کوودەتای عەبدولکەریمەوە ڕاپەڕیم، بە دیاری کردنی مافی کورد پارشەوم کرد و بە مـوژدەی هاتنەوەی بارزانی بەربانگم کردەوە. لەیەکەم ئاهەنگێکا کە بۆ بەخێراتنی بارزانی لە «سالۆنی گەل» لە بەغدا گیرا. من ئەم شیعرەم خوێندەوە:

پەڵەهەورێک

کــــورگـــەل کـــوڕی کـــوردی نەبەز
مــــــەوەستن کـــــــۆوەبـن بـەلـەز
دەس بـگرن گـــــۆوەنـدی گـــــەلە
هەڵـخــــــەنە هەڵـپـــــەڕکێ هـەلە
بـابیـــلـــێن «دیلان» و «ڕەشـــۆڵ»
«خـــەمـــە» لێـــدا زوڕنا و دەهۆڵ
جــێـــژنە و جــێـــژنی ئازادییـــە
جــێـــژنی مـــەرگی بێ دادییـــە
جێـژنی چوونی ئیـستـیـعـمـارە
ڕۆژی تـرسـی شـــــــا و بـەیـارە
دڵـەکـــــوتـەی کــــوردخـــــۆرانـە
لـەرزیـنـی خـــــــــاوەن زۆرانـە
ئەفــیـــوون کـــێش چورتیـــان پارەیە
ملیــــان خـــزمی ســـێـــدارەیە
بیلمـــەزی پیـــسی گـــوێ نەبیس
لێی ئالۆزا ڕیـس و گـــــــوریـس

***

با ئارەقی ڕووی ئازادان
فرمێسکی شادیی دڵ شادان
نەخوازە هی کۆنە دیلان
بڕژێتە ناو کۆڕی دیلان
بە گەرمیی دڵ و گرمەی پێ
بۆخ بکا و هەڵمی بڵند بێ
لەعاسمان ببێتە هەورێک
لە کوردستان بدا دەورێک
بای ئازادی بیبزوێنێ
لە چیاکانم خۆی بنوێنێ
لەسەر شاخی هەورامانێ
داوەستێ و بدات وچانێ
بیبینن هۆزی جافرسان
بابزانن باوی چوو ترسان
پشوێک بدا لە بێستوون
تا بزانێ ڕابردوو چۆن بوون!
ئاو هەڵ گرێ لە تاقبوستان
سەرچاوەی ژین لە کوردستان
تەم لە ئەڵوەند بڕەوێنێ
با بۆ کەس سەر نەنەوێنێ
بڕوانێتە کانی سانان
جێگە خوێنی پاڵەوانان
بچێتە سەر گۆڕی قەدەم خێر

ئەو کیژە کوردەی نێرە شێر
باگیانی شادبێ لە گۆڕا
بێ خوێن ناچێ دەور گۆڕا
لەگەڵباخی، لە ڕەنگ ڕێژان
دەم شیرن کا تاڵی چێژان
بۆ تیلەکۆ، بەرەو هەوشار
موژدەبێ باویانە ئەو جار
لەسەقز لە جێی سێ داران
بڕژێنێ چەند تنۆک باران
تێ بگەن بەگزادەی شێرزاد
نێزیکە بستێندرێ داد
سەرێک هەڵبێنێ لە بانە
زۆر ئازان ڕۆژ ڕۆژی وانە
ببینێ سوێسنی و گەورکان
مەلکەمووتی فارس و تورکان
بابچتە مەڵبەندی مەنگوڕ
کوڕی بەگوڕی عەجەم دڕ
ڕۆڵەی بایز پاشا و باپیر
هەرچی بگری هەم شێر هەم شیر
لەدەشتی شنۆ و لاجانێ
ببێتە هۆی دنە دانێ
چی مامەش و هەرکی و زەرزان
گیان بۆ وڵات دەدەن هەرزان

***

سەر هەڵێنێ لە مەهاباد
پاتەختی کۆماری ئازاد
لەجێ دارەکەی چوارچرا
ئەو جێیی قازیی پێدا کرا
چەند دڵۆپێک هەڵوەرێنێ
خەو لە چاوان بپەڕێنێ
موژدە بۆ لاوان بنێرێ
نەمامی شۆڕش بدێرێ
بچێتە مەڵبەندی شکاکان
جێ ڕاوگەی ئازا و سوارچاکان
کێوی ئاگری داگرێ
ئاگری شۆڕشە و نامرێ
لە ساسۆن و لە چیای مازێ
تۆڵە ئەستاندن بخوازێ
بۆ سەر دەرسیم باداتەوە
خوێنی کوردان بشواتەوە
با گۆلی وان و دەریای ڕەش
بوکڵێن وەکو خوێنی سیاوەش
لەسەر زاگرۆس بگرمێنێ
تورک و عەجەمان بدوێنێ:

***

خۆبگرن، نۆرەمە نۆرە
لە کوێتانە کارم زۆرە!

ئیقبال بمرە بە شاتەوە
وا ڕۆژی تۆڵە هاتەوە
هەتیوەکەی ڕەزا کەچەڵ
دەتنێرمە کن نووری و فەیسەڵ
نەقڵت نەقڵی شای مشکانە
عەقڵت عەقڵی سەر وشکانە
بۆژۆیە لام چاووڕاوت
دەتۆپی و ناکەومە داوت
ناسیۆنالیسمی موسبەتت*
دەیکەم بە سێدارە و پەتت
دنبەگی درۆت دڕاوە
سمایل ئاغام لە بیر ماوە
تۆڵەی هەمزاغای مەنگوڕم
دەستێنم، ورگت دەدڕم
خوێنی قازیت لێ دەستێنم
نیاگانت دەسوتێنم

***

ئێوەش ئەی گجووکی گەماڵ*
هاکا هەڵم نان بە تەماڵ
بۆ تۆڵە ساندن هەڕەتە
خوێنی کوردان یەک بە سەتە

---

* ساڵی ١٩٥٨ شای ئێران وشەی ناسیونالیزمی موسبەتی کردبووە دروشمی خۆی. نیاگان: باپیران.
* گەماڵ: مەبەست مستەفا کەمالە.

تۆڵەی شێخ سەعیدی پیران
بەهەزاران شێخ و میران
شێخ قادر و غەوسی سانی
عەبدولسەلامی بارزانی
خوێنی خالید بەگم دەوێ
ڕۆژی بەختت کەوتە شەوێ
***
ئەو کوردی بێ هێز نەماوم
پشت ئەستوورم ڕوونە چاوم
ڕێوشوێنی خۆم باش دەناسم
بۆتە برام کەریم قاسم!
قاسمێ کە لێو ڕاپەڕی
جەرگی تۆ و ئامریکای بڕی
تۆڵەی گەلی ئەستاندەوە
کورد و عارەبی ژیاندەوە
بوونە دۆستم مۆسکۆ و پەکین
لەگەڵ هێزی گەلان یەکین
***
گەر بارزانی دێتە بیرتان
زۆر ئاو هەڵ دەگرێ هەویرتان
بارزانیی تورک و عەجەم کوژ
بارزانی مەرگە بۆ خوێن مژ
بارزانیی شێری کوردستان
گیان بەری، گیان لەسەر دەستان

بـــارزانـــیـــی داڵـــدەی ئـــازادی

داسـی هـەژگـــــەلـی بێـــــــدادی

کـوتـکە لەسـەر خـوێنمـژی کـورد

بـژی بـارزانـی، بـژی کـــــــورد

***

قاهیرە ١٤/ ١١/ ١٩٥٨- لە بەغداوە بە قاهیرەدا بۆ مۆسکۆ دەچووم، کوردەکانی بەشی کوردی ڕادیۆ قاهیرە هەلیان بۆ هەڵخستم کە وتار و شیعر لەسەر ڕادیۆ بخوێنمەوە، منیش ئەم شیعرەم کە هەر بە هۆی هاتنەوەی بارزانی نووسیوە لە ڕادیۆ قاهیرەوە خوێندمەوە:

چەپکە گوڵێک

پەری هومـــێـــدی گـــەلی کـــورد

ئـەم ڕۆژانـە بـە دەســــــتــــوبـرد

لـێـــــو بەکـــــەن، بزە لـە چاوا

لـەپـێـش گـــــــزنـگی هـەتـاوا

لەگـــــەڵ کـــــزەبای بـەیـانـا

دەگـــــەڕا بە کـــــوردســـــتـــانا

لە هەرلا گــــوڵ چنیی دەکــــرد

دیـــاری بـــوو، بـــۆ دیـــاری دەبـــرد

***

لە بۆتـان گــــــوڵێکی هەڵکەنـد

دوو لـــە ئـــاوبـــاریـــک و دەربـــەنـــد

چلـــێک لە دەرســـیـــمی ســـەرشین

یەک لە مـــــهـــــابادی خـــــوێنین

لە قـەرقـامـیش، لە چیـای سـاسۆن

چنی گوڵی سووری بە بۆن
سووری بە ڕەنگی خوێنی دڵ
بەستی بە ئاوات چەپکە گوڵ
هێنای پێشوازی بارزانی
دەس بەتاڵی بە عار زانی
هەر گوڵ بەدەم هاوار دەکا
باسی دار و زۆردار دەکا
کزن لە ژیانی ژێر دەستی
داخ لە دڵن لە پێ پەستی
پێمان دەڵێن بە زمانی حاڵ:
کوردە بابەس بێ ژیانی تاڵ
زۆر شەرمە ئەو ژینە حیزە
گوڵی و سەرڕێژی کرد دیزە
گانا و گینیا ڕزگارن
کوردی مە هێشتا ژێربارن
ژێر چەپۆکەی شا و بەیارن
هێشتا بۆ یەکتر نەیارن
ئازا نین، باشە بیزانن
بەردەستی حیزی حیزانن
ئەگەر ئێوە ئازا و کوڕن
بزگورێک لەمە دادڕن
خوێنمان ڕژا لە ڕێی گەلا
میر و ئاغا و شێخ و مەلا

لاشمان هەر بۆیە کەوتە گۆڕ
نەمان دەویست بژین سەرشۆڕ
لە گیانی بەزۆر بردوومان
لەڕەگی دڵی زیندوومان
گوڵی سووری لە ڕەنگی خوێن
ڕووا. تا لەگەڵتان بدوێن
لێی هەڵمژن بۆنی خوێنێ
دنەو دا و بتان بزوێنێ
ئەوەی ئێمە لەڕێی مردووین
لە مێژوو نەمری کردووین
دەیسپێرین بەدەست ئێوە
ناشێ پاڵ کەون لە جێوە
مەژین بە تەنبەڵی و خەون
یان سەردانێن یان سەرکەون
ئێوەش شوێنی مە ڕەچاوکەن
نیشتمان بەخوێن پاراو کەن
کێ لە ڕێی گەل بچتە خاکا
بەختەوەرە و زیان ناکا
بۆخۆو هەقی خۆ نەستێنن
هەتا هەتا دادەمێنن
ببیسن پەندێکی پیران
«بێ شێون بە هیوای جیران»
کورد ژێر چەپۆکە و هەژارن

بریندارن، لەبن بارن
دەربەدەرن، چۆن دەربەرن!
ئازا دەفریایان وەرن
دەردی ئێمەو بێتەوە بیر
بیخەنە کار قەڵەم و شیر
ئەگەر لە دەستو دەرچێ هەل
دەکەونە بەر جنێوی گەل
جنێوی گەل زۆر چەتوونە
ناچنە ژێریەوە لێن ڕوونە
ببزوون کوردستان ئازاد کەن
هێزی داگیرکەر بەرباد کەن
شین بکەن داری ڕزگاری
بیگۆڕن باری هەژاری

***

مۆسکۆ ١٠/ ١٢/ ١٩٥٨- نوسەرێکی کوردزمان لەگەڵ چەند هەواڵێکی عەرەب بەر لە من چووبووە یەکیەتیی سۆڤێت. لە مۆسکۆ بیستم کە ئەو نووسەرە لە هیچ جێیەک باسی کوردستانی نەکردبوو. لای وابوو ئەمە پێچەوانەی باوەڕەکەی ئەبێ! تەنانەت وەختێ کوردەکانی یەریوان بەخۆشیی ئەوەوە هەڵپەڕکێیان کردبوو. گوتبووی «ئێمەش لە شیمالی عێراق ئاوا هەڵدەپەڕین». منیش ئەم دەمەتەقەیەم لەو بارەوە نووسیوە:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

مەرحەوا باپیر
پ ـ بایز چت پێیە؟
باس و خواس چییە؟ باپیر لە کوێیە؟
ب ـ چۆتە جێگەیەک: گەلێ پیرۆزە

جێگە هومێدی گش تیرە و هۆزە
هەر لێ قەوماوێک هەرچی دڵخوازە
لەوێ دەخوازێ جێگەی نیازە
پ ـ کەوابێ باسی کوردی کردووە
چی پێ داویستە ناوی بردووە؟
ب ـ کوردی چی! پیرۆت کوێنت دەبەر بێ
دەڵێی باپیریش هەر کوردپەروەر بێ؟
مام باپیر زلە هێندە ورد نییە
بۆتە عالەمی ئیتر کورد نییە!
بە زمانی کوردی فەرمووی: بێگانەم
لەچاوی کورد و کوردستان تانەم
پ ـ باشە خەڵکی دیش خۆ لە تەکیا بوون!
ب ـ باپیر تۆ لەکوێی؟ ئەوان جیابوون
ناو تیرەی خۆیان ئەبرد وەپانی
هروژمیان کردە داگیرکەرانی
باس عەدەنیان کرد باس عومانیان کرد
ئاورووی ئینگلیز و ئەمریکانیان برد
ئیتر لەو ناوە هەر گاڵە و قاوە
کورد نەبێ گش کەس ناوی لە ناوە!
یەکێ فەرمووبووی باباس عەجەم کەین
لەسەر کوردەکان ئەم زوڵمە کەم کەین
باپیرە چرچە وەک دار چەقی بوو
دەمی وەک تەڵە پێکدا تەقی بوو
وەسەر شێخ قەسەم مرقەی لێ نەهات

گوایە ئەمەیە نیزال و خەبات!
پـ ـ خۆ ئێژن چووبووە گەڕی ڕەشبەڵەک
بـ ـ وەگیان تۆ ئەویش هەر گەڕە و کەڵەک
کوردی ئەو ناوە کوردی تەواون
وەشیری شێران فرچک دراون
بۆ کوردەواری گەلێ بە تاسەن
بێ زڕە کوردن گش کوردە خاسەن
لە خۆشیی ئەمەی کورد چوونە لایان
جۆشی خواردبوو بەزم و هەرایان
زیرەی زوڕنایان، ڕمبەی سەمایان
دەیهێنا جووڵە شێخ و مەلایان
باپیریش وتی: لەشیمال زەمین
هەڵپەڕکێمان هەس بەڵام زۆر کەمین!
پـ ـ کەوابێ بایز مام باپیر زلە
زلە و زۆر زلە هۆبال بەو ملە!

***

گیرتسن، موسکۆ ۱۹۵۹/۲/۲۸– لە سیناتۆری «گیرتسن» بووم لە نزیک مۆسکۆ. کچێکی کوردیزانی لینینگرادی نامەیەکی دۆستانەی بۆ نووسیبووم. بەڵام ئیمزا کەیم بۆ نەخوێندرایەوە، لە وەراما ئەمەم بۆ نووسیوە:

وەرام بۆ کچێکی سۆڤیەتی

کـــیـــژە ڕووســـەکـــەی ناوت نازانم
نامـەکـەت گـەیشـت قـەزات لە گـیـانم
ســـــووربی دایەوە بە گـــۆنـەی زەردم

گــــفــــتت هەتوانن بۆ چاری دەردم
منیش بە دیاری لە کــوردســتــان ڕا
یانی لە وەڵگەی دیدە مـەسـتـان ڕا
لە چاوڕەشـــــان و لەبالا بەرزان
کولمە گەشان و نەشمیلە و تەرزان
پەیامم پێـــیـــە بۆ چاوی شـــینت
بۆ لێـــوی ســـووری بە پێکەنینت
مــــاچم هێناوە بۆ دەمی تەنگت
ڕوانین لە بالای نەمـامی شـەنگت
تەمـاشـام پێـیـە بۆ کـولمی ئالت
دڵم دەترسێ لە دانەی خـــــاڵت
کـوردیش زۆر جـوانن بەڵام ئەسیـرن
لە دەس داگیـرکـەر بە جـوانی پیـرن
گـیـرۆدەی دەسـتی تورک و ئێـرانن
لەنگۆ داخـــــوازیی یاریدە دانن
ئەگـــەر وەکـــو تۆ ئەویش ئازاد بن
وەک هەموو گەلان دڵخۆش و شاد بن
لـە مـنـیـش دەتارێ باری هەژاری
دەکـــەومـــە کـــۆڕی یاری و دڵداری
***

سناتۆری گیرتسن، مۆسکۆ ۱۹۵۹/٤/۲۳- ڕاسپاردەیەکی ڕادیۆی مۆسکۆ لە سناتۆری«گیرتسن» هاتە لام، داوای لێ کردم کە بەهۆی جێژنی یەکەمی مایۆ وەڵامێک بۆ گەلی عێراق بنێرم، منیش لەگەڵ پێشەکییەکی کورتا ئەم شیعرانەم بە دەنگی خۆم تەسجیل کرد و شەوی ۱۹۵۹/٥/۱ سەعات ۹،۳۰ لە ڕادیۆ مۆسکۆڕا بڵاو کرایەوە:

پیرۆزبایی

لەمـــۆسکۆ مـــەکـــۆی ڕزگـــاران
لە ناو جـــەرگـــەی دۆست و یاران
لە پەنا کـــۆشکی کـــرملین
لە کن گـــۆڕی پاکی لینین
لە بەرانبـــەر ئەســـتێـــرەی ســـوور
جێ هومـــێـــدی نزیک و دوور
لەمـــەیدانی ســـووری شـــارا
لە ڕۆژی جـــێـــژنی ئەیارا
گـــوڕەی ملیـــۆنهـــا کـــارگـــەر
کـــە کـــردەیان هاتۆتە بەر
بەرەو عـــێـــراقی ئازا و گـــورد
بۆ کـــۆمـــاری عـــەرەب و کـــورد
بەڕێ دەکـــەین پیـــرۆزبایی
پەیمان بەســـتنی برایی
شـــاباشی چەمی ڤـــۆڵگا و دۆن
پێـــشکەش بە زەڵم و تانجـــەڕۆن
پیـــرۆزبایی نیـــڤـــا و ســـەیحـــوون
بۆ فـــورات و دەجلەی دڵ ڕوون*

---

* زەڵم و تانجەڕۆ: دوو ڕووبارن لە کوردستانی عێراق. ڤۆڵگا و دۆن و نیڤا و سەیحوون: ڕووبارن لە یەکیەتیی سۆڤیەت (ڕووسیای ئێستا).

کرێکاری عەرەب و کورد
ئازاد بژین دوژمنو مرد
بەرەو پێش ببزوون بەرەو پێش
لە کەس نەوبێ ترس و ئەندێش
کێ لەگەڵتان بە گێچەڵە
بە دەست و پێ کەوتە تەڵە
بزانن ئێوە نە تەنیان
دۆستی ئازادیخوای دنیان
دەستمان لە دەستی یەکدایە
مەڵێن دوورە ئەو مەودایە
محەببەت دووریی بۆ نییە
فەرقی بەغدا و مۆسکۆ چییە!

***

مۆسکۆ ١٩٥٩/٧/٨- لەبەغدا جێژنی یادی یەکەمساڵی شۆڕشی ١٤ تەمووز و دامەزرانی کۆماری کوردو عەرەب ئەکرا. لە مۆسکۆڕا ئەم پیرۆزباییەم نارد و لە ڕۆژنامەی خەباتدا چاپ و بڵاوکرایەوە:

پاڵەوانێک

شەوێ ڕەش وەک دڵی زۆردار
مات، بێ هەست، وەک بەختی هەژار
سەرخۆش و بێهۆشن پیاوکوژ
لە خەودان زگزل و خوێنمژ
لە نێوان خانەقین و فاو
سوور و تەڕن ملیۆنها چاو

بێ خەو، خوێنیان تێ چڕژاوە
چاوی دایکی دڵ برژاوە
دیدەی ساوای نیوە مردوو
بێ دایک و باب پێوەند کردوو
گەلێک چاوی لاوی گەلمان
لە باقووبە و نوگرە سەلمان*
پڕخوێن غەزەب دەبارن
خوێنەخۆری ئیستیعمارن
کزەی شەماڵ، سۆزەی زریان
دڵ گەرمن بە ئاه و گریان
ئەو بۆ شیمال، بۆ جەنووب ئەم
دەم بە ناڵە، دڵ پڕ لە خەم
دەجلە و فورات بەیەک دەگەن
دەردەدڵ لای یەکتر دەکەن
ئەو لە سوێی کورد وێڵ و شلوێ
ئەم لە دەردی عەرەب دەدوێ
یەکتری دەگرنە هامێز
بە یەک بوون دەبنە خاوەن هێز

***

لە جەرگەی ئەو شەوی ڕەشا
ڕەشی چی! لەو ڕۆژەی گەشا

---

* زیندانی باقووبە و نوگرە سەلمان: دوو زیندانی زۆر سەختن لە عێراق.

پێ بە عـــــەرزا کـــــوتانێک دێ
نەعـــــــــرەتەی پاڵەوانێک دێ
عـــــەبدولکریم دەگــــــورپێنێ
قــــــەڵای بەدکــــــار دەلەرزێنێ
ســـەرخـــۆشـــان ئەغـــیـــار دەبنەوە
بێـــهـــۆشـــان هوشـــیـــار دەبنەوە
ئەوانە خــــوێنمــــژی گــــەلن
چـــــی زگ زل و تــــەوەزەلــــــن
ئەوانەی ئێـــمــــەیان دەخــــوارد
خـــۆیان لە مـــافی گـــەل دەبوارد
وا کـــونە مـــشکیـــان پێ تەنگە
لاقی هەڵاتنیـــــــــان لەنگە
گـــشـــتی دزەو گـــای خـــۆی دەوێ
چارشـــێـــوی ژن بەر ناکــــەوێ
یەک لەســــەر هێلکان کــــەوت کــڕ
یەک کــــەوتە ســــەر پرزەی ئاخـــوڕ
تەزین هەمــــــوو دز و قــــــزە
ڕێگەی بڕا فـــــێڵ و گـــــزە
بابڕووخێ کـــــۆشکی پاشــــا
هەنگاو بنێن بەســــەر لاشــــا
لاشەی سەگەلی ئیستیعمار
زۆر لـــەبـــارن بـــۆ پـــەت و دار
پاڵەوان عـــــــــەبدولکەریمە
دوژمن پڕ لەترس و بیــــــمــــە
***

ڕۆژی چاردەی تەمووز، شۆڕش
لەسێ چوار وشەدایە گش
بەڵام مانای گەلێک زۆرە
پادشا خۆرە، زۆری شۆرە
بۆ داگیرکەر ژەقنەمووتە
نانی برسی و بەرگی ڕووتە
بۆ خوێنمژان ژەهری مارە
یاری گەلانی ڕزگارە
بۆنان پێزە، بۆ کز هێزە
شەڕ کوژە و ئاشتی پارێزە
لە نەدار پیشە و هونەرە
لە نەیار شیر و خەنجەرە
بۆ بێکاران پارە و کارە
بۆ جوتیاران زەوی و زارە
لەش ساغیە بۆ نەخۆشان
مەرگە بۆ گێچەڵ فرۆشان
ئازادیی پێنووس و دەمە
تابێژی و بنووسی کەمە
پاڵەوان عەبدولکەریمە
قایم دادەڕژێ ئەو هیمە

***

شۆڕشی گەل لە گەلاوێژ
وشەی کورت و مانای درێژ

یەک بـوونی عـــــەرەب و کـــــوردە
ڕێـــک بـــوونـــی درشـــت و وردە
نەمـــانی کـــۆنەپەرســـتـــان
بەرگــــیـــری لە بەرهەڵســـتـــان
گـــــەڕانـەوەی بـارزانیـــــیــــــە
خــێــرە و خــۆشی و هەرزانیـیــە
مـــــرداربـوونی شـــــەووافـــــانـە
بەشـــــداربـوونی بێ مــــافـــــانە
ئامـــــریـکا ڕووگـــــرژ و مـــــۆنە
بابمرێ ئـەمــــــریـکـای کــــــۆنـە
نەخــۆش کــەوتنی ئینگلیـــســــە
لە ترسی دواڕۆژمـــان ســیـــســـە
فــرێمـــان دا لەمـــپـــەر و کــۆست
مـۆسکۆ و پەکـینمـان بوونە دۆست
عــــێــــراق کــــە ئازادە و شـــادە
جـــێی دادە قـــیــــبلەی مـــرادە
بـۆ کـــــــــوردی دیـکـەش لـە لاوە
مــــــــــوژدەی ئـازادیـی هـێـنـاوە
بەرەو خــۆشـــبــەخــتی چوون هەلە
شـــۆڕشـــە و شـــۆڕشی گـــەلە
پـاڵـەوان عـــــــــەبدولـکـەریمـە
چینـی هـەژار نەڵێ: نیــــمـــــــە
***